

Bulgaarse gemeenschappen

In / Door / Langs Gent

Een verkenning naar aanleiding van het Tiftik project

Kenniscentrum Stadskracht – Mens & Maatschappij

November 2025

Harm Deleu, Nathalie van Ceulebroeck, Hilde Maelstaf, Pieter Cools

Een uitgave van AP Hogeschool Antwerpen in opdracht van Stad Gent en ondersteund door Stedenbeleid Vlaanderen

Inhoud

Samenvatting	3
Over het onderzoek	5
1. Methode	7
2. Bulgaarse gemeenschappen in Gent	10
2.1. Intra-Europese migratie en Gents beleid	10
2.2. Bulgaren in Gent: wat zeggen de cijfers?	12
2.3. Bulgaarse gemeenschappen in/door/langs Gent	14
2.3.1 Diversiteit onder Bulgaarse Gentenaars	14
2.3.2 Migratie in, door, langs Gent	16
2.3.3 Transnationale mobiliteit: verbonden levens tussen plaatsen	17
2.3.4 Profielkenmerken van kwetsbare Bulgaarse Gentenaars	18
2.3.5 Persona's	22
2.3.6 Gevolgen van de Bulgaarse diversiteit voor integratiebeleid ...	24
2.3.7 ... en voor gemeenschapsvorming	25
3. Van inzicht naar beleid – van beleid naar inzicht	27
3.1 Aankomen in Gent	28
3.1.1 Inzichten: van aankomst tot enclave	28
3.1.2 Beleidsmatige aanpak: enclaves waarderen en mensen informeren	32
3.1.3 Interventies	35
3.2 Op zoek naar sociale mobiliteit	37
3.2.1 Inzichten: van kwetsbaarheid naar participatie	37
3.2.2 Beleidsmatige aanpak: tweesporenbeleid voor diverse Bulgaarse gemeenschappen	39
3.2.2 Interventies	43
3.3 Wijkgericht aan de slag met verbinding	48
3.3.1 Inzichten: gemeenschapsvorming als containerbegrip	48
3.3.2 Beleidsmatige aanpak: stimuleren van gemeenschappen?	52
3.3.3 Interventies	55
4. Bundeling beleidsaanbevelingen	57
4.1 Aankomen in Gent: beleid gericht op aankomst en nieuwkomers	57
Valideren	57

Complementeren	57
Reguleren	58
4.2 Sociale mobiliteit versterken	58
Aanbevelingen in verband met outreach	58
Aanbevelingen voor een doelgroepsensitief lokaal beleid	58
4.3 Wijkgericht beleid	59
Nabijheid en toegankelijkheid van sociale infrastructuur en voorzieningen	59
Stimuleren van lichte en hechte bindingen	59
Inzetten op sociaal-ruimtelijk beleid	60
4.4 Bovenlokaal beleid	60
5. Besluit	61
6. Bibliografie	63
Bijlage	69

Samenvatting

Dit rapport brengt de diversiteit en uitdagingen van Bulgaarse gemeenschappen in Gent in kaart, met bijzondere aandacht voor de wijken Rabot-Blaisantvest en Sluizeken-Tolhuis-Ham. De analyse vertrekt vanuit vijf onderzoeksvragen en combineert kwalitatieve interviews met Bulgaarse Gentenaars en sociale professionals met inzichten uit het wijkverbeteringsproject Tiftik.

Naast de inleiding, methodologie en het besluit bevat dit rapport drie inhoudelijke hoofdstukken. Hoofdstuk twee beschrijft de profielkenmerken en ervaringen van (kwetsbare) Bulgaarse Gentenaars en wijst op de diversiteit aan 'gemeenschappen' binnen deze groep. Hoofdstuk drie gaat dieper in op verschillende fasen en uitdagingen omtrent het zich vestigen in Gent. Het koppelt inzichten aan beleidsaanbevelingen en reeds bestaande sociale interventies. Hoofdstuk 4 bundelt de verschillende aanbevelingen voor het lokaal niveau en voegt daar een bovenlokaal beleidsperspectief aan toe. Het afsluitende hoofdstuk biedt een bondig antwoord op de verschillende onderzoeksvragen en maakt de koppeling met het aflopende Tiftik project.

De Bulgaarse migratie naar Gent is sterk gedifferentieerd. Migranten verschillen in herkomst, motieven, verblijfsstatus en sociaaleconomische positie. Binnen deze diversiteit bevinden zich kwetsbare groepen, waaronder een oververtegenwoordiging van Roma en Turkssprekende Bulgaren, die vaak kampen met armoede, informele arbeid, preciaire huisvesting en beperkte toegang tot hulpverlening. Tegelijk zijn er onder de Bulgaarse Gentenaars ook sterkere profielen die vlotter integreren en zich op termijn ook vaker buiten de stad vestigen.

Het sociaal kapitaal van nieuwkomers is bij aankomst doorgaans beperkt en gelinkt aan familie of urgente noden (werk en huisvesting). Informele netwerken spelen een centrale rol in werk- en woontoeleiding, maar brengen ook risico's op afhankelijkheid en uitbuiting met zich mee. De formele aankomstinfrastructuur is niet altijd toegankelijk of afgestemd op de realiteit van EU-migranten, wat leidt tot onderbescherming en een versterking van het vaak reeds aanwezige wantrouwen.

Op basis van deze inzichten worden in hoofdstuk 3 drie beleidsmatige sporen voorgesteld:

1. Aankomen in Gent

- Valideer informele netwerken, aankomstwijken en enclaves als dynamische plekken van sociale mobiliteit.
- Complementair beleid is nodig: laagdrempelig onthaal, registratiebevordering, en fysieke ontmoetingsplekken.
- Reguleer uitwassen op de arbeidsmarkt en huisvestingsmarkt zonder informele dynamieken te ondermijnen.

2. Op zoek naar sociale mobiliteit

- Zet in op outreach en aanklappend werken via buurtstewards, straathoekwerk en nuldelijnsinitiatieven.
- Stimuleer doelgroepsensitief beleid dat rekening houdt met de interne diversiteit van Bulgaarse gemeenschappen.
- Ervaringskennis en sleutelfiguren zijn cruciaal om de kloof tussen leefwereld en systeemwereld te overbruggen.

3. **Wijkgericht werken aan verbinding**

- Gemeenschapsvorming vraagt om veilige, toegankelijke ruimtes en publieke familiariteit.
- Faciliteer initiatieven die vertrekken vanuit culturele tradities en lokale netwerken.
- Versterk de sociale functie van publieke ruimte en betrek bewoners bij inrichting en gebruik.

Deze aanbevelingen pleiten voor een rechtvaardig, doelgroepsensitief en wijkgericht beleid dat inzet op nabijheid, vertrouwen en structurele ondersteuning. In een context van stedelijke transformatie is het essentieel dat Gent deze beleidslijnen duurzaam verankert en afstemt op de veranderende realiteit van haar inwoners.

Dit soort beleid wordt niet alleen top-down bedacht en uitgevoerd, het krijgt vooral ook vorm in de dagelijkse praktijk via contacten en samenwerkingen tussen professionals, sleutelfiguren en buurtbewoners. Informatie delen en samen reflecteren over wat er werkt, voor wie en in welke omstandigheden is daartoe cruciaal. Om dit te ondersteunen maakten we aan de hand van het CAIMeR model een overzichtelijke analyse van verschillende typen interventies die waardevol zijn in deze context. Deze CAIMeR tabellen, die de aandacht vestigen op contextfactoren, cruciale actoren, interventies, mechanismen en resultaten bieden geen finale analyse of beoordeling, maar eerder een aanzet om samen kritisch na te denken over hoe de achterliggende doelstellingen van deze interventies het best gerealiseerd kunnen worden in de Gentse context. Daarnaast biedt de bijlage ook een bondige samenvatting van de belangrijkste inzichten uit dit onderzoek op maat van sociale professionals en vrijwilligers die willen bijleren over de eigenheid, uitdagingen en kansen voor Bulgaarse Gentenaars met ondersteuningsnaden.

Over het onderzoek

Gent heeft een rijke migratiegeschiedenis waar de Bulgaren intussen een substantieel deel van uitmaken. Anno 2025 zijn de Bulgaren de meest aanwezige nationaliteit na de Belgen en de derde grootste herkomstnationaliteit na de Belgische en Turkse. De betekenis daarvan is nog aan het doordringen.

De Bulgaarse migratie is divers: mensen met uiteenlopende achtergronden, motieven en toekomstplannen vestigen zich tijdelijk of voorgoed in Gent. Sommigen komen met het oog op werk, anderen omwille van gezinshereniging, studie of om te ontsnappen aan moeilijke levensomstandigheden in het land van herkomst. Vaak lopen motivaties door elkaar. Deze diversiteit ondermijnt het idee van 'de Bulgaarse gemeenschap' als een homogeen geheel.

Professionals en vrijwilligers die actief zijn bij de Stad en in het Gentse middenveld hebben vaak al veel ervaring in het werken met mensen van diverse herkomst. Tegelijk blijft het zoeken naar kadering en handelingsperspectieven. Een aanzienlijk deel van de Bulgaarse Gentenaars heeft een achtergrond waarin armoede, discriminatie en sociale achterstelling een rol spelen. Dit stelt specifieke uitdagingen op het vlak van sociale ondersteuning, onderwijs, huisvesting, werkgelegenheid en gezondheid.

De Stad Gent bleef niet bij de pakken zitten. De afgelopen twee decennia volgden verschillende acties gericht op Intra-Europese migranten. In 2022 werd met Vlaamse middelen het wijkverbeteringsproject Tiftik gelanceerd, dat zich expliciet richtte op bewoners van Bulgaarse herkomst als onderdeel van de stad (Stad Gent, 2025). De wijken Rabot-Blaisantvest en Sluizeken-Tolhuis-Ham werden de territoriale focus. Beide zijn poortwijken met een aanzienlijke Bulgaarse populatie en een belangrijke doorgroeifunctie, maar veranderen ook door nieuwe bouwprojecten en de instroom van gezinnen met hogere inkomens (De Gendt, 2025).

Tussen eind 2022 en eind 2025 zette Tiftik, via een combinatie van (jeugd)straathoekwerk en buurtwerk, in op rust, activering, ontmoeting en verbinding binnen en met de Bulgaarse gemeenschappen. De aanpak vertrok vanuit de noden, vragen, talenten en verzuchtingen die drie veldwerkers detecteerden in de leefwereld van deze bewoners (Stad Gent, 2025).

Voorliggend rapport heeft een tweedelige doelstelling (Stad Gent, 2025): (1) Het in beeld brengen van de (diversiteit in) Bulgaarse diaspora in Gent, met aandacht voor motivaties, geografie, netwerken en relaties, noden, (hulp)vragen, verhouding tot de wijk... en (2) Het detecteren van belemmerende en faciliterende (systeem)factoren voor Bulgaarse migranten in Gent op het vlak van maatschappelijke participatie, toegang tot dienst- en hulpverlening en gemeenschapsvorming. Hiertoe vertrokken we van de ervaringen van het wijkverbeteringsproject Tiftik.

In hoofdstuk 1 lichten we de gehanteerde onderzoeksmethoden toe. Vervolgens bespreken we in hoofdstuk 2 de omvang, diversiteit en uitdagingen van de Bulgaarse gemeenschappen in Gent. Op basis van onze interviews presenteren we zes persona's van Bulgaarse Gentenaars. Deze fictieve profielen zijn geïnspireerd op de verhalen en ervaringen van personen waarmee sociale professionals in Gent regelmatig contact hebben.

Het derde hoofdstuk draagt de titel 'Van inzicht naar beleid - van beleid naar inzicht' en maakt de verbinding tussen inzichten uit bestaande literatuur, ervaringen van Bulgaarse Gentenaars

en sociale professionals en (beleids)praktijken. Het hoofdstuk is opgedeeld in drie delen die corresponderen met een verschillende fase in het traject van nieuwe Bulgaarse Gentenaars: (1) Aankomen in Gent; (2) Zoeken naar sociale mobiliteit en (3) Wijkgericht aan de slag met verbinding. Daarbinnen bespreken we telkens inzichten uit literatuur en ons eigen onderzoek, implicaties voor beleid en actuele interventies.

In het vierde hoofdstuk bundelen we de beleidsaanbevelingen die uit het onderzoeksproject voortvloeiden en waarvan een aantal al in hoofdstuk 3 aan bod kwamen. Daarna volgt een besluit in hoofdstuk 5 en uiteindelijk een bibliografie met de gebruikte bronnen.

1. Methode

Om de diversiteit, uitdagingen en kansen van en voor Bulgaarse diaspora in Gent (en meer bepaald de wijken Rabot-Blaisantvest en Sluizeken-Tolhuis-Ham) in beeld te brengen zijn we vertrokken van vijf onderzoeksvragen:

1. Wat is het profiel van de Bulgaarse migratie in Rabot-Blaisantvest en Sluizeken-Tolhuis-Ham, naar afkomst, sociaal-economische situatie en migratiemotivatie?
2. Hoe ziet het sociaal kapitaal/netwerk van de diverse Bulgaarse nieuwkomers eruit, in termen van relaties, attitudes en hulpbronnen?
3. Welke ideeën, verwachtingen en ambities over gemeenschap en gemeenschapsvorming leven bij de betrokken partijen?
4. Welke belemmerende en faciliterende factoren – op individueel, gemeenschaps- of structureel niveau – kunnen we beschrijven in het versterken van Bulgaarse nieuwkomers en het verbinden met buurt en beleid?
5. Welke beleidsversterkende strategieën volgen uit de bevindingen van het onderzoek?

Om deze vragen te beantwoorden maakten we gebruik van kwalitatieve onderzoeksmethoden: diepte-interviews met individuen en (kleine) groepen. In het totaal interviewden we 45 respondenten. De vijf onderzoeksvragen vormden de rode draad doorheen onze onderzoeksactiviteiten, die plaatsvonden van begin mei tot eind september 2025 met een empirische focus op het micro- en mesoniveau, met expliciete aandacht voor de bredere beleidscontext (macroniveau).

Microniveau: ervaringen van Bulgaarse Gentenaars met recente migratieachtergrond

Op het microniveau bevroegen we twaalf Bulgaarse Gentenaars met een recente migratieachtergrond door middel van semi-gestructureerde interviews met open vragen. De meeste interviews werden individueel afgenomen, twee keer werden respondenten samen geïnterviewd (een interview op 02/07/2025 en een interview op 04/06/2025). De contacten werden gelegd via medewerkers van Tiftik, die ook aanwezig waren bij de interviews en indien nodig ondersteuning, opvolging of vertaling voorzagen. De interviews behandelden thema's zoals aankomst in Gent, sociaal kapitaal, bestaande netwerken en de relatie met de buurt. De verkregen informatie werd geanalyseerd op terugkerende thema's en vergeleken met de inzichten uit de interviews met sociale professionals (zie mesoniveau).

Pseudoniem	Leeftijd	Gender	Datum
Amir	42	V	02/07/2025
Mira	46	V	
Zeyna	55	V	
Yani	25	M	24/06/2025
Ayla	58	V	11/06/2025
Dima	40	V	11/06/2025
Malik	+40	M	04/06/2025
Sibel	+40	V	
Nora	45	V	04/06/2025
Anya	42	V	22/05/2025
Lina	38	V	15/05/2025
Miro	38	M	12/07/2025

Tabel 1: Overzicht Gents-Bulgaarse respondenten.

Mesoniveau: het perspectief van diverse sociale professionals

Op mesoniveau startten we met een stakeholderanalyse, opgebouwd op basis van de ervaringen van de Tiftik medewerkers en de bevroagde Bulgaarse Gentenaars. Vervolgens contacteerden we een breed scala aan organisaties die terugkwamen in de analyse: van stadsdiensten tot grote en kleine vzw's. Zo interviewden we in totaal 34 professionals uit 15 organisaties, individueel of in groep (waarvan drie Tiftik medewerkers). Het gaat om de volgende organisaties en aantal respondenten:

- Amal (1)
- Buurtstewards (8)
- Wijkregisseurs (3)
- Ligo (1)
- Basisschool Mozaïek (3)
- Beleidscel POOW (1)
- WGC De Sleep (3)
- Wiegwijs (1)
- WGC Rabot (2)
- Basisschool Dokata (1)
- Ocup vzw (2)
- LDC Thuishaven (3)
- Jobteam (1)
- Vzw Jong (1)
- Tiftik (3)

In deze interviews lag de focus op hoe deze professionals in contact komen met Bulgaarse Gentenaars, welke patronen en evoluties zij zien wat betreft uitdagingen en kansen voor deze groep, hoe zij hun werking hierop afstemmen en in welke mate zij hiervoor samenwerken met andere actoren en projecten zoals Tiftik.

Op basis van deze interviews hebben wij enkele types interventies geclusterd weergegeven aan de hand van het CAIMeR model dat de belangrijkste Contextfactoren (C), Actoren (A), Interventies (I), Mechanismen (Me) en Resultaten (R) overzichtelijk weergeeft. Dit model werd door Zweedse onderzoekers (Blom & Morén, 2010) ontwikkeld om de evaluatie van sociaal werk programma's te evalueren door beter te begrijpen hoe de werkzame principes (mechanismen) van deze interventies in een bepaalde context bijdragen tot het al dan niet realiseren van de beoogde resultaten. Het Vlaams onderzoek van Boost en collega's (2017) toont dat dit model ook kan worden ingezet als instrument voor collectieve reflectie, met het oog op het onderbouwen van voorstellen voor toekomstige acties, en om na te denken over implementatie en evaluatie. In dit onderzoek ligt de nadruk op CAIMeR als instrument voor reflectie en betere afstemming tussen interventies in de toekomst, eerder dan op de evaluatie van bestaande diensten.

Macroniveau: bredere beleidscontext in beeld

Hoewel de dataverzameling focust op Bulgaarse Gentenaars en sociale professionals hadden we ook aandacht voor de bredere beleidscontext, bijvoorbeeld op het vlak van Intra-Europese migratie (IEM), die belangrijk is om de rechten, plichten en strategieën van Bulgaarse nieuwkomers te begrijpen. We doken ook in de literatuur over nieuwkomers en hun impact op wijken, met bijzondere aandacht voor formele en informele aankomstinfrastructuur (zie bijvoorbeeld Schrooten & Meeus, 2020) en toetsten deze inzichten aan onze bevindingen uit interviews en veldwerk. We konden daarbij ook rekenen op de rapportage en collectie van

documenten tot stand gekomen tijdens het Tiftik project. Via de stuurgroep bijeenkomsten verkregen we ook meer informatie over recente lokale en bovenlokale beleidsevoluties.

Beperkingen

De beperkingen van dit onderzoek hebben vooral te maken met de beperkte tijd (mei-september 2025) en uitdagingen op het vlak van toeleiding, wantrouwen en taaldrempels voor het interviewen van de onderzoekspopulatie van (kwetsbare) Bulgaarse Gentenaars. In de beperkte tijdspanne interviewden we 12 Gentse Bulgaren. De toeleiding van deze groep naar interviews, het interviewen zelf en de verwerking achteraf bleek zeer tijdsintensief, zowel voor de onderzoekers als de Tiftik medewerkers. De diversiteit van hun verhalen en ervaringen toont dat we nog meer inzichten hadden kunnen verzamelen indien we daar de tijd en ruimte voor hadden gehad.

De stakeholderanalyse werd dynamisch aangevuld op basis van de interviews, waardoor we een breed zicht kregen op betrokken organisaties en (sleutel)figuren. We zijn erin geslaagd om meer actoren te bevragen dan oorspronkelijk gepland, maar op onze lijst stonden nog meerdere interessante gesprekspartners, zoals de Stuurgroep Bulgaren in Gent, De Magische Stem, het CVO en buurtwerkers van de buurtcentra. Door de korte looptijd van het project, die bovendien samenviel met de zomervakantie, konden deze gesprekken niet plaatsvinden, vaak ondanks motivatie aan beide kanten. Hun input zou ongetwijfeld een meerwaarde hebben betekend en had kunnen bijdragen aan een uitgebreidere analyse en aanvullende inzichten.

Disseminatie

Voorliggend rapport wordt gehanteerd om verder in gesprek te gaan met alle relevante actoren. Samen met de Tiftik medewerkers zetten we in op dialoog met stadsdiensten, wijkorganisaties, bewoners, bestuur, directie ... om wederzijdse inzichten verder aan te scherpen.

2. Bulgaarse gemeenschappen in Gent

We staan achtereenvolgens stil bij drie centrale aspecten van IEM in Gent. Eerst bespreken we de eigenheid van deze migratievorm, met bijzondere aandacht voor de rechten en plichten van EU-burgers. Hoewel de Stad Gent hier al zicht op heeft, zoals blijkt uit het eerder ontwikkeld beleid rond IEM, blijft het belangrijk de invloed van de juridische kaders op het verloop van migratie en integratie aan te halen.

Daarnaast kijken we naar vormen van migratie die voorkomen, en die niet altijd gericht zijn op definitieve vestiging.

Daarop verder bouwend belichten we tot slot een deel van de grote diversiteit binnen de Bulgaarse migratiegemeenschap en de gevolgen daarvan voor onderlinge samenhang en het sociaal werk. Deze diversiteit stelt specifieke uitdagingen aan het werken met Bulgaarse nieuwkomers.

2.1. Intra-Europese migratie en Gents beleid

IEM is met 42% de belangrijkste vorm van immigratie in België (MYRIA, 2024). Binnen de Europese Unie geldt een **vrij verkeer** van personen. EU-burgers mogen zich vrij verplaatsen doorheen de verschillende landen van de Unie.

Wanneer EU-burgers langer dan drie maanden in België verblijven, moeten ze zich inschrijven bij de gemeente. In afwachting van de administratieve afhandeling ontvangen ze een **Bijlage 19**. Bij goedkeuring krijgen ze een **EU-verblijfskaart**, op basis van criteria zoals werk, studie of voldoende bestaansmiddelen. De grootste groep ontvangt een EU-verblijfskaart op grond van gezinshereniging, gevolgd door toekenning op basis van tewerkstelling. Na vijf jaar ononderbroken en wettelijk verblijf kunnen ze een **EU+-kaart** aanvragen, die toegang geeft tot duurzaam verblijf en uitgebreidere sociale rechten.

Voor personen met een EU-verblijfskaart blijven de sociale rechten en de toegang tot sociale bijstand in de eerste jaren van verblijf beperkt. Doorgaans hebben ze geen toegang tot sociale huisvesting en beperkt toegang tot OCMW-hulp. De Belgische wetgeving is erop gericht om welvaartsmigratie te vermijden, waardoor sociale rechten pas worden toegekend na een individuele beoordeling van noodzaak en verblijfsrecht (Swerts, 2023).

Deze beperkingen zijn nog groter voor wie niet aan de verblijfsvoorwaarden voldoet. Unieburgers die bijvoorbeeld niet werken zullen bijvoorbeeld doorgaans geen verblijfskaart krijgen. Hoewel zij zelden actief worden uitgewezen, bevinden ze zich in een grijze zone: ze zijn fysiek aanwezig, maar blijven onzichtbaar in officiële cijfers. Dit maakt het voor steden zoals Gent moeilijk om een sluitend en rechtvaardig beleid te voeren dat inspeelt op hun noden.

De drempel om binnen de EU te migreren is vaak kleiner dan bij migratie uit derde landen. En tegelijk beantwoordt niet iedereen aan de, sinds 1 september 2025 verstrengde, voorwaarden om zich te registreren (Dienst Burgerzaken - Migratie, 2025). Een professional gaf aan dat “ze gewoon in hun auto kunnen stappen en naar hier rijden.” Het is dus relatief eenvoudig(er) voor IEM nieuwkomers om onder de radar te blijven.

Na vijf jaar wettelijk verblijf kunnen EU-burgers een aanvraag tot **Belgische nationaliteit** indienen via de procedure van nationaliteitsverklaring. Hiervoor gelden voorwaarden zoals taalkennis, maatschappelijke integratie en economische participatie. Voor sommigen vormt dit een stimulans om een inburgeringstraject te starten. Terwijl anderen net aangeven geen redenen te zien om de aanvraag tot nationaliteit te doen. Dit zien we ook terug in de cijfers (zie verder). Slechts een beperkt aantal van de nieuwkomers van Bulgaarse herkomst neemt uiteindelijk de Belgische nationaliteit aan. Professionals stellen zich soms de vraag of het voor kwetsbare, kortgeschoolde profielen zinvol is om op nationaliteitsverwerving in te zetten, gezien de voorwaarden die voor hen vaak moeilijk haalbaar zijn en de beperkte meerwaarde die ze ervaren.

Het verkrijgen van de Belgische nationaliteit biedt een aantal bijkomende rechten ten opzichte van een EU+-kaart. Wie Belg wordt, is juridisch geen vreemdeling meer, heeft stemrecht bij Vlaamse en federale verkiezingen, toegang tot bepaalde overheidsfuncties en recht op consulaire bijstand in het buitenland.

Doorheen de voorbije jaren werkte de Stad een **IEM-beleid** uit. De Beleidsnota “Een Gentse visie op Intra-Europese migratie” bevat een analyse en uitgangspunten die 11 jaar later nog steeds relevant zijn (Gemeenteraad Gent, 2015). De Stad Gent onderschrijft daarin de principes van vrij verkeer voor EU-migranten. Ze wijst daarenboven op de doelstelling van een inclusieve samenleving en ook op de economische kansen van IEM, bijvoorbeeld voor het invullen van knelpuntvacatures en het tegengaan van vergrijzing. Anderzijds brengt IEM uitdagingen en risico's met zich mee, zoals sociale concurrentie en druk op bestaande voorzieningen (Gemeenteraad Gent, 2015).

Stad Gent stelde een **tweesporenbeleid** voor: enerzijds **ondersteuning voor migranten** die zich inspannen om deel te nemen aan de samenleving, bijvoorbeeld via de inzet van interculturele bemiddelaars; anderzijds de intentie om **misbruik en overlast aan te pakken**. Daarbij werd onder meer voorgesteld om samen te werken met sociale inspectiediensten om situaties waarbij werknemers onder onwaardige arbeidsvoorwaarden tewerkgesteld worden, aan te pakken. Ook aandacht voor kinderen en samenwerking met het middenveld vormden belangrijke uitgangspunten binnen dit beleid (Gemeenteraad Gent, 2015).

Eén van de instrumenten die vandaag nog operationeel zijn, is het team van **buurtstewards**. Deze medewerkers werken na aanmelding door andere stadsdiensten of welzijnsorganisaties. Ze bouwen vertrouwen op, signaleren noden en verwijzen gericht door naar hulp- en dienstverleners. Als schakel tussen bewoners, stadsdiensten en sociale organisaties spelen ze een rol bij het aanspreken van moeilijker bereikbare groepen, waaronder kwetsbare Intra-Europese migranten.

Ook in het onderwijs blijven de **brugfiguren** een essentieel onderdeel van het Gentse flankerend beleid. Zij ondersteunen sinds eind jaren '90 scholen in het versterken van ouderbetrokkenheid, begeleiden gezinnen bij inschrijvingen en zorgen voor een warme overgang tussen onderwijsniveaus (Boost, 2016; Onderwijscentrum Gent, 2017). Specifieke brugfiguren voor IEM kunnen scholen helpen gericht om te gaan met de uitdagingen die gepaard gaan met meertaligheid, schoolachterstand en precare thuissituaties.

2.2. Bulgaren in Gent: wat zeggen de cijfers?

Anno 2025 vormt de Bulgaarse gemeenschap een substantieel onderdeel van de Gentse bevolking. Volgens cijfers van Burgerzaken waren op 31 december 2024 in totaal **11.252 personen met de Bulgaarse nationaliteit** geregistreerd in Gent. Wanneer ook personen van Bulgaarse afkomst met de Belgische nationaliteit en personen van wie één van de ouders de Bulgaarse nationaliteit had worden meegeteld, stijgt dit aantal tot **13.502 op basis van Bulgaarse herkomstnationaliteit** (Interprovinciale werking Data & Analyse, 2025). Dat betekent dat ongeveer 5% van de Gentenaars van Bulgaarse herkomst is. Daarmee zijn Bulgaren, na Turken, de tweede grootste buitenlandse groep in de stad.

Bij EU-burgers is de migratie vaak zeer divers en economisch of familiaal gemotiveerd, zo blijkt ook uit de cijfers voor inschrijving van Bulgaren bij Stad Gent. Op 30/07/2025 was 41,6% van de Bulgaarse nieuwkomers in Gent ingeschreven op basis van tewerkstelling en 50,5% door gezinshereniging (Dienst Burgerzaken, persoonlijke communicatie, 2025).

Toch geven deze cijfers slechts een gedeeltelijk beeld. **Niet alle Bulgaren registreren zich bij aankomst**, hoewel dit wettelijk verplicht is na drie maanden verblijf. Bovendien wordt **niet elke aanvraag tot inschrijving aanvaard**, bijvoorbeeld wanneer men niet voldoet aan de verblijfsvoorwaarden (zoals een werkcontract of voldoende bestaansmiddelen) (Dienst Burgerzaken - Migratie, 2025). Hierdoor blijven veel Bulgaren **onder de radar**, wat het uitdagender maakt om hun noden beleidsmatig aan te pakken.

Deze onzichtbaarheid heeft directe gevolgen: wie niet geregistreerd is, heeft geen toegang tot sociale rechten en diensten, zoals de meeste OCMW-hulp, sociale huisvesting of ziekteverzekering. Dit leidt tot **onderbescherming en een verhoogd risico op sociale uitsluiting**.

Er bestaan geen officiële cijfers die indicatoren van kwetsbaarheid koppelen aan Bulgaarse afkomst. De cijfers van de welzijnsbureaus van het OCMW van Gent geven een mogelijke indicatie.

Dienstverlening welzijnsbureaus OCMW Gent		n	Ten opzichte van totaal aantal Bulgaren in Gent
Totaal cliënten naar Bulgaarse herkomstnationaliteit		1960	14,5%
Waarvan:	(EQ) Leefloon	948	7%
	Administratieve opvolging	650	4,8%
	Sociale woonbegeleiding	152	1,1%
	Dienst Activering	217	1,6%
	Energiecel	461	3,4%

Tabel 2: Cijfers aanwezigheid van Bulgaren bij welzijnsbureaus OCMW Gent in 2024 (Bron: OCMW Gent).

Vergeleken met het totaal aantal aanwezige Bulgaren in Gent met Bulgaarse herkomstnationaliteit betekent dit dat in 2024 14,5% (1.960) van de cliënten met Bulgaarse herkomstnationaliteit gekend was bij het Gents OCMW, en dat 7% van de mensen met Bulgaarse herkomstnationaliteit beroep deed op een (EQ) leefloon.

Dit is het aandeel van de Bulgaarse Gentenaars dat effectief de weg vindt naar de welzijnsbureaus. Een onbepaald aantal is onderbeschermd omdat ze de weg niet vinden of omdat ze geen aanspraak maken op sociale bijstand in de eerste jaren van hun verblijf in België.

De aanwezigheid van Bulgaren in Gent kent ook een uitgesproken **ruimtelijke dimensie**, met een sterke concentratie in specifieke wijken van de stad. Vaak gaat het om 19e-eeuwse buurten die ontstonden aan de oude stadspoorten in de voormalige omwalling, zoals de Dampoort of de Brugse Poort. Deze zogenaamde poortwijken hebben een rijke, maar vaak onderbelichte geschiedenis van migratie en stedelijkheid. Ze vervullen functies die de stad ruim overstijgen en vormen tegelijk een belangrijke toegangspoort voor nieuwkomers (De Gendt, 2024).

Gentse wijk	Aantal Bulgaren naar herkomstnationaliteit
Sluizeken	1.897
Dampoort	1.347
Rabot	1.249
Bloemekenswijk	1.087
Brugse Poort	783
Sint-Amandsberg	890
Muide	655

Tabel 3: Aantal Bulgaren in de Gentse wijken met de grootste vertegenwoordiging (Bron: Dienst Burgerzaken, 2025).

Op basis van cijfers van Dienst Burgerzaken (2025) onderscheiden we twee regio's in Bulgarije waar een groot deel van de Gentse Bulgaren oorspronkelijk vandaan komt. Meer details over deze regio's vinden we in een rapport van het Bulgaarse National Statistical Institute (2021).

Razgrad, Shumen, Ruse en Kubrat, gelegen in het noordoosten van Bulgarije, waar een grote gemeenschap van Bulgaarse Turken leeft, naast Roma-gemeenschappen in o.a. Shumen (National Statistical Institute, 2021).

Regio rond Plovdiv en Pazardjik, een streek in centraal-Bulgarije met omvangrijke Roma-gemeenschappen, waaronder Turkstalige Xoraxané Roma en een minderheid van christelijke Dassikane Roma die Romani spreken (National Statistical Institute, 2021).

2.3. Bulgaarse gemeenschappen in/door/langs Gent

2.3.1 Diversiteit onder Bulgaarse Gentenaars

Door het gebruik van het meervoud *gemeenschappen* in plaats van *gemeenschap* benadrukken we expliciet de **interne diversiteit** onder Bulgaarse Gentenaars. Die diversiteit uit zich onder meer in sociaaleconomische status, migratiemotieven, verblijfsstatus, opleidingsniveau, taal, religie en sociale netwerken. Zoals al aangehaald in de Tiftik rapportage en andere werken over het thema bestaat er geen homogene Bulgaarse gemeenschap in Gent, maar eerder een veelheid aan elkaar overlappende en soms contrasterende vormen van aanwezigheid en verbondenheid in de stad (Agentschap Binnenlands Bestuur, 2025; Devaux, 2017; Pype, 2025).

Binnen deze gemeenschappen zijn er inwoners met een grote **kwetsbaarheid**: mensen die weinig of geen scholing hebben genoten, leven in armoede, kampen met slechte huisvesting en gezondheidsproblemen. Voor een deel van de Bulgaarse nieuwkomers zijn deze kwetsbaarheden mee 'gemigreerd' vanuit het thuisland. In Bulgarije loopt 30% van de bevolking het risico op armoede of sociale uitsluiting. Het land scoort daarmee het hoogst in de Europese Unie (Eurostat, 2024). Armoede of een verhoogd risico op armoede vormt wellicht de belangrijkste factor voor de emigratie.

Anderen zijn geschoold en beschikken over stabiele arbeidscontracten die hen vlotter toelaten om Nederlands te leren en eventueel een inburgeringstraject te volgen. Hun integratie verloopt meestal vlotter, al ervaren ook zij specifieke uitdagingen, zoals tewerkstelling onder hun diploma of onder hun competentieniveau. In het publieke debat over Gentse Bulgaren gaat de aandacht echter zelden naar deze groep, maar vooral naar de meer kwetsbare segmenten met grotere zorg- en ondersteuningsnoden.

Twee bijzondere subgroepen binnen de Bulgaarse Gentenaars verdienen aandacht omwille van hun omvang en/of specifieke kenmerken.

Ten eerste is er een opvallend grote groep **Turkssprekende Bulgaren**. Hoewel zij in Bulgarije tot een minderheid behoren (ongeveer 9% van de totale bevolking van circa 6 miljoen), zijn zij in Gent disproportioneel vertegenwoordigd. Deze gemeenschap kende een complexe geschiedenis: tijdens het communistische regime werden zij gedwongen tot assimilatie, onderworpen aan staatsgestuurde uitsluiting en soms verplicht tot migratie naar Turkije (Kutlay, 2017). Vandaag blijft hun maatschappelijke positie uitdagend, mede door interetnische spanningen (Warhola & Boteva, 2003; Stanchev, 2021). Hoewel openlijke conflicten doorgaans uitblijven en Bulgaren onderling veel gemeen hebben (Mahon, 1999), berichten media nog steeds over anti-Turkse sentimenten, vandalisme en bedreigingen tegen deze minderheid (Ciobanu, 2008). De context is echter veranderd: sinds het EU-lidmaatschap zijn de rechten van minderheden versterkt en is hun integratie in het Bulgaarse sociaal-politieke systeem verbeterd (Stanchev, 2021).

Tegelijkertijd kunnen Turkssprekende Bulgaren terugvallen op de al lang bestaande Turkse netwerken, wat hun aanwezigheid in Gent mede verklaart. Deze netwerken spelen een belangrijke rol in het migratieproces, bijvoorbeeld door toegang te bieden tot werk, huisvesting en sociale contacten (Verhaeghe et al., 2012).

Een andere bijzondere groep binnen deze Bulgaarse Gentenaars zijn **Roma**. In Bulgarije maken zij officieel ruim 4% uit van de bevolking, met concentratie in bepaalde gebieden (National Statistical Institute, 2021). Waarschijnlijk is dit een onderschatting en loopt hun aantal op tot 10% van de bevolking (European Union Agency for Fundamental Rights, 2023). Roma behoren tot de meest achtergestelde gemeenschappen in Europa en worden ook in Bulgarije vaak uitgesloten en gediscrimineerd, met grote armoede, gesegregeerde woonomstandigheden en beperkte toegang tot basisvoorzieningen als gevolg (European Union Agency for Fundamental Rights, 2023; Stanchev, 2021).

Aangezien er in België geen registratie is op basis van etniciteit in officiële registers en bij gebrek aan onderzoek op basis van zelfrapportage is het onduidelijk hoeveel Bulgaarse Roma in Gent wonen (Csata et al., 2021). Roma vormen een onderling diverse groep met een extra risico op kwetsbaarheid. Ze migreren uit een context van structurele armoede, segregatie en uitsluiting (Stanchev, 2021).

Respondenten geven aan dat vooral de eerste generatie Bulgaarse nieuwkomers een grote afstand tot de samenleving ervaart. Dit heeft onder meer te maken met een diepgeworteld wantrouwen tegenover formele instanties en niet-Roma dat voortkomt uit eeuwenlange discriminatie in het thuisland. Die angst voor uitsluiting en stigmatisering maakt ook dat Bulgaarse Roma in het bijzonder, slechts zelden expliciet aangeven Roma te zijn.

Eén van de buurtstewards, die zelf van Roma-afkomst is, getuigt:

Ik werk al een tijdje met dat gezin. Pas na drie jaar hoorde ik tijdens een huisbezoek een telefoongesprek in het Romanes. Ik vroeg later: 'Ik wist niet dat jullie Roma zijn?' En ze zeiden: 'Ja, het is moeilijk voor ons'.

(Medewerker Buurtstewards)

Het wantrouwen tegenover instituties komt overigens ook terug bij andere Bulgaarse migranten. In zekere zin migreert dat wantrouwen mee uit Bulgarije, waar het vertrouwen in de overheid het laagst is van alle EU-lidstaten en ook wereldwijd tot de laagste behoort wat betreft vertrouwen in verkiezingen (Zapyranova & Tonkov, 2024).

Bovendien houden statische indelingen weinig rekening met de vaak fluïde en **meerlagige identiteiten** binnen een deel van de Bulgaarse bevolking. Roma identificeren zich, afhankelijk van hun achtergrond en ambities, soms eerder als Bulgaars, Turks-Bulgaars of Turks dan als Roma. Die identitaire gelaagdheid weerspiegelt zich ook in taalgebruik: sommige Bulgaren die zich als Turks identificeren, spreken bijvoorbeeld slechts beperkt Turks.

In het verdere verloop van dit rapport gaan we dieper in op de posities van Gentse Bulgaren. Ons vertrekpunt zijn sociale professionals, die vaak werken met mensen aan de meer kwetsbare kant van het spectrum. Via hun ervaringen en de gesprekken met Gentse Bulgaren krijgen we een beter (maar niet sluitend) zicht op de diversiteit van de Bulgaarse Gentenaars die balanceren tussen sociale mobiliteit en uitsluiting.

2.3.2 Migratie in, door, langs Gent

De diversiteit onder Bulgaarse Gentenaars weerspiegelt zich niet alleen in hun achtergrond, maar ook in hun relatie tot de Stad Gent. Klassieke migratiemodellen gaan vaak uit van een lineair traject: mensen verhuizen van het ene land naar het andere, vestigen zich tijdelijk in een zogenaamde **aankomstwijk** (zie paragraaf 3.1.1), en verhuizen vervolgens, naarmate de sociale mobiliteit toeneemt, naar betere buurten met meer ruimte en gezondere leefomstandigheden, vaak verder van het stadscentrum (Burgess, 1925; Meeus et al., 2019).

Recente literatuur (Meeus, 2017) en de praktijken van Bulgaarse migranten in Gent dagen deze klassieke visie geregeld uit. Sommige migranten blijven bewust in 'tijdelijke settings', bijvoorbeeld om zoveel mogelijk geld naar het land van herkomst te kunnen sturen. Anderen migreren eerder **circulair** of nomadisch, komen en gaan langs de stad zonder zich langdurig te vestigen. Soms proberen mensen zich te settelen, maar merken dat het toch niet bij hen past of dat ze hun ambities niet kunnen waarmaken, bijvoorbeeld door de opbouw van schulden of door geen duurzame huisvesting te vinden. Door bestaande banden met België kunnen jaren later opnieuw familieleden in Gent terechtkomen. Deze praktijken van langs de stad migreren blijven vaak onder de radar.

In de praktijk stellen organisaties vast dat Bulgaarse migratie vaak in familiale of regionale **clusters** verloopt. Mensen met dezelfde familienaam of uit dezelfde regio volgen elkaar op. Dit patroon wordt zichtbaar bij schoolinschrijvingen, waar meerdere kinderen uit dezelfde familie of streek zich kort na elkaar aanmelden, of bij wijkgezondheidscentra waar nieuwkomers met gelijkaardige achtergronden zich registreren.

Zowel professionals als Bulgaarse Gentenaars geven aan dat ouders vaak eerst alleen naar Gent komen om te werken, en pas later hun kinderen laten overkomen. Deze vertraagde gezinshereniging heeft een grote emotionele impact op zowel ouders als kinderen, en toont aan dat migratie niet eenvoudig in de categorieën 'permanent' of 'tijdelijk' te vatten is (Meeus et al., 2019).

Wel werd in 2012 al voorzichtig gesteld dat het verblijf van een aanzienlijk deel van de Bulgaren in Gent vaker **permanent** was dan dat van andere migranten uit Midden- en Centraal-Europa, op basis van het aantal geregistreerde inschrijvingen en vertrekkingen in 2007 (Verhaeghe et al., 2012, p. 37).

Bulgaren die enkele jaren in Gent verblijven, verlaten geregeld de 'aankomstwijken' en kopen een woning om zich duurzaam te vestigen, in Gent, een deelgemeente of daarbuiten. Binnen deze groep bevinden zich ook noodkopers, mensen die een woning van lage kwaliteit kopen. Toch getuigt hun deelname aan projecten zoals *Gent Knapt Op* van een duidelijke wens tot langdurige vestiging. Ook de toewijzing van een sociale woning kan aanleiding geven om de oorspronkelijke buurt te verlaten.

Er lijkt een evolutie in het profiel van Bulgaren die recent in Gent aankomen. Er is een toename van minder geschoolde nieuwkomers, waaronder meer Turks-Bulgaren en vermoedelijk ook Roma. Deze migratie vertrekt vaak vanuit een context van armoede en uitsluiting, en gaat gepaard met een grote afstand tot en soms wantrouwen in formele voorzieningen en diensten in Bulgarije. Deze vaststelling is **kwitatief** op basis van gesprekken met professionals in de wijk; er zijn geen eenduidige cijfers beschikbaar.

2.3.3 Transnationale mobiliteit: verbonden levens tussen plaatsen

Of mensen nu tijdelijk in Gent verblijven of zich na verloop van tijd meer permanent vestigen, het inzicht dat migratie niet langer eenzijdig of lineair verloopt, is de afgelopen jaren sterk gegroeid. We verwijzen hierbij naar de literatuur over transnationaliteit, die migratie beschrijft als een proces waarbij mensen zich verbinden met meerdere plaatsen tegelijk (Schrooten et al., 2015).

Ayla is een 58-jarige vrouw die al ruim 20 jaar in België woont. Daarvoor werkte ze als naaister o.a. in Duitsland en Turkije. Haar grootmoeder is afkomstig uit Turkije en haar eigen moeder uit Saudi-Arabië. Samen bekijken we oude familiefoto's.

Ik kom uit Bulgarije, maar daar was moeilijk. België... was niet echt keuze. Turkije was ook goed, maar mijn zoon moest daar leger doen. Eerst hij alleen in Gent, ik ging heen en terug. Nu hij zegt: 'Ik ben Belg.' Dus ik blijf hier. Belangrijk is: ik ben bij mijn zoon.

(Ayla, 58 jaar)

Onder Bulgaarse Gentenaars zien we geregeld deze transnationale dynamiek. Sommigen hebben zoals Ayla eerder gewoond en gewerkt in andere landen, alvorens naar België te komen. Anderen zijn rechtstreeks van Bulgarije naar Gent gemigreerd, vaak via een tussenstop in een Bulgaarse stad na vertrek uit een landelijke regio.

Zij leven in transnationale realiteiten: ze onderhouden contacten met familie en kennissen in Bulgarije, bezitten er soms nog een huis waar ze in de zomer naartoe gaan, hebben vrienden in andere landen zoals Turkije of Frankrijk, en sparen geld voor achtergebleven familieleden. Deze migratieachtergrond beïnvloedt vaak hun referentiekader, talenkennis en sociale netwerken. Migratie is dus niet enkel een fysieke verplaatsing, maar ook een sociaal en emotioneel proces dat zich uitstrekt over grenzen heen (Meeus et al., 2019).

De Europese wetgeving faciliteert dit transnationale bestaan en zeker de fysieke vorm ervan. Binnen de EU kunnen mensen zich vrij verplaatsen en kiezen zij er al dan niet voor om zich tijdelijk of langdurig ergens te vestigen. Dit zorgt voor **migratietrajecten die fluïde zijn**: mensen bewegen zich tussen landen, steden en gemeenschappen, afhankelijk van kansen, noden en persoonlijke omstandigheden. Pas later vestigen ze zich eventueel definitief, zeker als er kinderen zijn, zoals in het geval van Ayla.

Deze migratiedynamiek is voor professionals een uitdaging omdat ze moeilijker is vast te krijgen. Mensen kunnen komen en gaan, de ene keer alleen in functie van een arbeidscontract, dan weer met de uitgebreide familie.

2.3.4 Profielkenmerken van kwetsbare Bulgaarse Gentenaars

Wanneer er gesproken wordt over de uitdagingen rond Bulgaarse migratie in Gent, gaat het meestal over specifieke segmenten binnen de Bulgaarse gemeenschappen.

Ook in dit onderzoek ligt de focus op mensen die zich in een kwetsbare positie bevinden op sociaal, economisch en/of institutioneel vlak. Belangrijk is dat deze situatie vaak start in Bulgarije zelf. Armoede, lage scholing en laaggeletterdheid migreren mee uit het land van herkomst naar Gent maar vormen tegelijk vaak een 'push' factor om te emigreren.

Onze interviews leren dat de meer kwetsbare Bulgaarse Gentenaars zich voornamelijk (langdurig) vestigen in 19^e-eeuwse wijken van de Gentse binnenstad (zie Tabel 3 bij paragraaf 2.2), terwijl kapitaalkrachtige en hoger opgeleide Bulgaren op termijn vaker uitwijken naar gemeenten verder van Gent centrum. Binnen de 'meer kwetsbare' groep bestaat er een grote variatie in kwetsbaarheid, zowel in intensiteit als in de domeinen waarin die tot uiting komt. De volgende kenmerken komen regelmatig terug in gesprekken met sociale professionals en Bulgaarse Gentenaars:

Tewerkstelling

Veel kwetsbare Bulgaren werken in **zware en onzekere omstandigheden**, vaak via uitzendkantoren of **koppelbazen**. Er is sprake van **slechte arbeidsvoorwaarden**, gebrekkige of onduidelijke contracten tot **uitbuiting**. Sommige mensen belanden ongewild in een zelfstandigenstatuut, met bijhorende schulden en administratieve problemen (Balabanova & Zanoni, 2024; Pharos, 2024). Er is een gebrek aan kennis over rechten en plichten of de informatie komt vaak al nadat er problemen zijn ontstaan (Balabanova & Zanoni, 2024).

Problemen rond tewerkstelling kwamen regelmatig aan bod in de gesprekken. Professionals en Gents-Bulgaarse respondenten beschreven een breed spectrum, gaande van zwaar maar legaal werk tot regelrechte uitbuiting. Tijdens een groepsgesprek met drie Bulgaarse vrouwen getuigden twee van hen over negatieve ervaringen met hun werkgever, wat een zware schaduw wierp over hun leven in Gent, waar ze wonen, werken en hun kinderen naar school gaan.

Ik werkte daar vanaf 2014, als naaister. We moesten heel veel werken — elke dag, ook zaterdag, soms zondag, ook op feestdagen. Ze zeiden: contract per uur, maar dat was niet zo. We kregen gewoon 1.450 euro per maand. Toen ik stopte, baas zei: geen geld. Twee maanden niet betaald. Andere vrouw ook, zelfde probleem. We gingen naar RVA, klacht gedaan. In januari 2016 begon rechtszaak. Ze zeiden: kan tien jaar duren. Maar we zouden gelijk krijgen. Baas woont nu in Turkije. Turken niet goed om voor te werken. We waren zelfstandigen, geen geld als we ziek waren.

(Mira, 46 jaar)

Huisvesting

De toegang tot kwaliteitsvolle en betaalbare huisvesting vormt een grote uitdaging. Woonomstandigheden zijn vaak **precair**: bij aankomst verblijven mensen tijdelijk in transitiewoningen, vaak huizen waar veel mensen dicht op elkaar wonen. Daarnaast is er sprake van problematische verhuurpraktijken of kopen nieuwkomers relatief snel woningen van lage kwaliteit. Huisvesting is bovendien vaak gekoppeld aan werk, waarbij werkgevers ook onderdak voorzien. Dit creëert afhankelijkheidsrelaties die de kwetsbaarheid van bewoners vergroten (Pharos, 2024).

We maken een onderscheid tussen transitiewoningen die vlak na aankomst mensen herbergen en meer stabielere huisvesting op iets langere termijn voor mensen die zich ook settelen in Gent (Balabanova & Zanoni, 2024).

Uit de interviews met Bulgaarse Gentenaars blijkt dat het vaak niet eenvoudig is om zelfstandig stappen te zetten bij problemen met huurwoningen. Zo gaf Ivanka aan, in reactie op de vraag of ze haar huisbaas kon aanspreken of ergens melding kon maken, dat dit voor haar geen evidente optie was.

Huisbaas zegt: vliegjes niet van kanalisatie [riool] maar van eten. Maar is niet waar. Ik gebruik middel voor vliegjes, dan ik moet medicatie nemen. (...) Mensen zeggen: jij moet naar instantie gaan, klacht maken. Maar ik zeg: als ik ga naar instantie, dan veel probleem met meneer. Beter geen klacht. Beter ik zoek andere huis, en daarna ik zeg: sorry meneer, over drie maanden ik ga weg uit uw huis.

(Ivanka, 42 jaar)

Gezinssituatie

Migratie binnen de Bulgaarse gemeenschappen in Gent verloopt vaak in familieverband, maar de samenstelling en timing van gezinsmigratie zijn sterk uiteenlopend. Soms migreren ouders eerst, terwijl kinderen tijdelijk in Bulgarije blijven. Kinderen en/of (groot-)ouders komen later, bijvoorbeeld via gezinshereniging.

Respondent Lina was heel emotioneel bij haar getuigenis hierover:

In het begin waren we hier zonder onze kinderen, die bleven nog in Bulgarije. Dat was ontzettend moeilijk... ik miste hen zo hard. Negen maanden lang waren we gescheiden. Toen ze eindelijk naar Gent kwamen, was dat een enorme opluchting.

(Lina, 38 jaar)

Daarnaast zijn er ook situaties waarin ouderen migreren naar Gent om bij hun volwassen kinderen te wonen. Deze intergenerationele samenwoonvormen bieden kansen en uitdagingen.

Verblijfsdocumenten

Niet iedereen voldoet aan de voorwaarden om geregistreerd te worden. Sommigen verblijven zonder officiële documenten, anderen hebben een Bijlage 19 of een EU-verblijfskaart die soms ingetrokken wordt. Dit bemoeilijkt toegang tot rechten, diensten en stabiliteit. Opnieuw is er vaak een gebrek aan kennis over rechten en plichten rond domiciliëring en verblijfsdocumenten.

IEM migranten schrijven zich soms in op basis van zelfstandige activiteit of detachering, maar zijn zich niet altijd bewust van deze statuten of de bijhorende verplichtingen. Dergelijke regelingen kunnen deel uitmaken van uitbuitingsstructuren

Opleiding en geletterdheid

Een aanzienlijk deel van de kwetsbare Bulgaren is kortgeschoold en heeft beperkte geletterdheid, wat de toegang tot werk, hulpverlening en administratie bemoeilijkt.

Wat betreft de schoolloopbaan van kinderen en jongeren van Bulgaarse herkomst in Gent, klinken tegenstrijdige signalen. Ouders geven enerzijds aan zeer tevreden te zijn over het onderwijs en de geboden omkadering. Uit eerder onderzoek blijkt bovendien dat veel ouders, zeker in kwetsbare situaties, onderwijs zien als een sleutel tot sociale mobiliteit. Anderzijds bemoeilijken dagelijkse zorgen en drempels vaak de schoolgang (Clycq & Wauters, 2015; Van Van Ceulebroeck, 2022). Scholen signaleren hoog absentisme en een schijnbaar beperkte betrokkenheid bij onderwijs.

Taal

Binnen kwetsbare segmenten van de Bulgaarse Gentenaars wordt vaak Turks gesproken, soms vermengd met Romani en/of Bulgaars. Deze meertaligheid weerspiegelt de etnische en culturele diversiteit binnen de Bulgaarse migratie, en vormt tegelijk een brug naar Turkse Gentenaars (Verhaeghe et al., 2012). De gemeenschappelijke taal kan sociale contacten vergemakkelijken en integratie bevorderen via wat men in de literatuur soms aanduidt als 'informele aankomstinfrastructuur' (Schrooten et al., 2020).

De taalverbondenheid en informele netwerken hebben ook een keerzijde. Sociale professionals en respondenten wijzen erop dat sommige malafide huiseigenaars, koppelbazen of werkgevers de gedeelde taal gebruiken om mensen in kwetsbare posities te houden (Schoupe, 2023).

De afstand tot het Nederlands is vaak groot, wat leidt tot communicatieproblemen en afhankelijkheid van informele netwerken voor (vaak gebrekkige) informatie en een belemmering van volwaardige deelname aan het publieke leven en de toegang tot rechten.

Gezondheid

Gezondheidsproblemen zijn vaak gerelateerd aan zware arbeid, stress en levensstijl. Mensen zoeken soms laat of moeilijk hulp, en sommigen belanden in invaliditeit door fysieke uitputting (Pharos, 2024, p. 26). In sommige gevallen zouden gezondheidsproblemen ook meespelen als migratiemotief, bijvoorbeeld vanuit de hoop dat oudere familieleden hier toegang kunnen krijgen tot betaalbare, kwalitatieve gezondheidszorg.

Ervaringen in het thuisland

Veel kwetsbare nieuwkomers migreren vanuit een context van armoede, uitsluiting en discriminatie in Bulgarije. Er leeft wantrouwen tegenover formele instanties, stigma rond hulp zoeken, en beperkte ervaring met administratieve procedures. Er zijn soms spanningen tussen diverse etnische groepen die ook doorwerken in Gent.

Wantrouwen

Soms ervaren Bulgaarse nieuwkomers aanvankelijk een zekere afstand tot de samenleving, mede door een diepgeworteld wantrouwen tegenover formele instanties. Dat wantrouwen, geworteld in historische ervaringen en een laag vertrouwen in de overheid in Bulgarije werkt soms door in de omgang met instituties in België (Zapyranova & Tonkov, 2024). Net zoals bij de andere profielkenmerken bepaalt ook het opleidingsniveau mee het beperkte vertrouwen in overheidsinstellingen. Volgens het Centraal en Cultureel Planbureau (2024) in Nederland is opleidingsniveau meer bepalend dan migratieachtergrond voor o.a. het onderling vertrouwen en deelname aan verkiezingen.

Ambities en verwachtingen

Ondanks deze kwetsbaarheden migreren mensen met hoop op een betere toekomst, voor zichzelf en zeker voor hun kinderen. Werkopportunities en familiebanden vormen belangrijke pull-factoren die Gent aantrekkelijk maken.

Deze profielkenmerken zijn niet universeel en mogen niet veralgemeend worden naar alle Bulgaarse Gentenaars. Toch vormen ze een belangrijk referentiekader voor sociale professionals en beleidsmakers. Zoals sleutelfiguur Aneta Filipova duidt in een VRT-uitzending van 2023 zijn de Bulgaarse migranten die naar Gent komen vooral “mensen die in eigen land ook kwetsbaar waren”, doorgaans mensen “van etnisch-culturele minderheden”(Schoupe, 2023).

De aangehaalde profielkenmerken kunnen helpen om migratie en integratie beter te begrijpen, en om gerichte ondersteuning te bieden aan wie het nodig heeft.

Leestip

Interessante publicatie over o.a. het profiel van Bulgaarse migranten.

Balabanova, I., & Zanoni, P. (2024). *Motivaties, netwerken en toekomstplannen van Bulgaarse nieuwkomers in Waterschei/Genk: Een kwalitatieve studie ter verbetering van de lokale governance van migratie*. UHasselt.

Leestip

Interessante publicatie over o.a. het profiel van Bulgaarse migranten.

Pharos. (2024). *Zorgen en kansen voor Bulgaren en hun kinderen in kwetsbare positie. Een verkennend onderzoek in Zaandam-Oost* (Beter in Beeld).

2.3.5 Persona's

Op basis van gesprekken met zowel sociale professionals als leden van de Bulgaarse diaspora in Gent hebben we een aantal persona's ontwikkeld. Deze persona's zijn niet bedoeld als statistisch representatieve weergave van de Bulgaarse gemeenschappen in de stad. Wel zijn ze gebaseerd op profielkenmerken die herhaaldelijk naar voren kwamen in de interviews.

De persona's zijn empirisch onderbouwd. Ze steunen op gedeelde inzichten uit de gesprekken en op besproken variabelen van kwetsbaarheid. Ze belichten de situaties van mensen die geconfronteerd worden met specifieke uitdagingen, zoals armoede, beperkte toegang tot hulpverlening, discriminatie of preciaire woon- en werkomstandigheden.

Deze variabelen kwamen terug in de verhalen van zowel de professionals als de mensen van Bulgaarse afkomst.

Het doel van de persona's is om terugkerende profielkenmerken te schetsen, inclusief kwetsbaarheden en sterktes. Ze zouden bijvoorbeeld gebruikt kunnen worden tijdens workshops, studiedagen of teamvergaderingen om sociale professionals te laten reflecteren over Bulgaarse cliënten, welke informatie men nodig heeft om hun situatie goed in te schatten en welk aanbod en aanpak goed zou werken. Zo zouden deze persona's aanknopingspunten en gespreksstof kunnen bieden aan sociaalwerkorganisaties en stadsdiensten om gericht en effectief aan de slag te gaan met deze doelgroep.

	Sinds 2021 in België	
	Leeftijd	45 jaar
Atanas K.	Geslacht	Man
	Nationaliteit	Bulgaars
	Moedertaal	Turks
	Burgerlijke staat	Gehuwd
Huisvesting	Onstabiel, verblijf bij anderen	
Gezinssituatie	Gehuwd en twee kinderen, verblijven in bulgarije	
Dagbesteding	Geen officieel werk, vermoedelijk wel informeel, vaak op publieke plekken	
Inkomen	Geen vast inkomen	
Gezondheid	Verschillende gezondheidsproblemen, gewrichtspijnen.	
Verblijfsstatus	Precair, EU-kaart geweigerd	
Ambities	Verblijfsdocumenten, huis kopen in Bulgarije, kinderen kansen geven	

	Sinds 2023 in België, kinderen zijn hier sinds 2024	
	Leeftijd	38 jaar
Zahra G.	Geslacht	Vrouw
	Nationaliteit	Bulgaars
	Moedertaal	Turks (spreekt ook Bulgaars)
	Burgerlijke staat	Gehuwd
Huisvesting	Woning gekocht met gezin	
Gezinssituatie	Woont met man en twee kinderen	
Dagbesteding	Werk in vleesfabrieken	
Inkomen	Werk deels aangegeven, deels zwart	
Gezondheid	Problemen, vaak werk gerelateerd (rug, gewrichten)	
Verblijfsstatus	Legaal, EU-kaart	
Ambities	Belgische nationaliteit, goede moeder zijn	

	Sinds 2020 in België.	
	Leeftijd	56 jaar
Svetoslav H.	Geslacht	Man
	Nationaliteit	Bulgaars
	Moedertaal	Bulgaars (spreekt ook Turks en Romani)
	Burgerlijke staat	Gehuwd
Huisvesting	Woont in Gent en Bulgarije (Svetokrisjar), met gezin. Verblijf in België in huis kennissen	
Gezinssituatie	Gehuwd, vader van kinderen	
Dagbesteding	Vermoedelijk werkzaam, maar met onzekerheid over betaling	
Inkomen	Onregelmatig of onzeker inkomen (werkgever betaalt niet op tijd)	
Gezondheid	Verschillende gezondheidsproblemen	
Verblijfsstatus	Bulgaarse identiteitskaart, geen inschrijving bij gemeente.	
Ambities	Financiële stabiliteit, huis kopen in België en veilige toekomst met goed onderwijs voor kinderen	

	Sinds 2014 in België	
	Leeftijd	42 jaar
Kircan C.	Geslacht	Vrouw
	Nationaliteit	Belgisch (genaturaliseerd)
	Moedertaal	Bulgaars
	Burgerlijke staat	Gehuwd
Huisvesting	Woont in Gent	
Gezinssituatie	Gehuwd, woont met man en kinderen samen	
Dagbesteding	Huisvrouw	
Inkomen	Invaliditeitsuitkering (2014 - 2016 poetsbureau in België)	
Gezondheid	Hernia gewrichtspijn, rugpijn	
Verblijfsstatus	Belgische nationaliteit	
Ambities	Eigen zaak starten, goede moeder zijn	

	Sinds 2019 in België, 2 jaar na aankomst ouders.	
	Leeftijd	16 jaar
Emil M.	Geslacht	Man
	Nationaliteit	Bulgaars & Turks
	Moedertaal	Romani, spreekt ook Turks en noties Bulgaars
	Burgerlijke staat	Ongehuwd
Huisvesting	Met gezin in een woning	
Gezinssituatie	Woont bij ouders	
Dagbesteding	Middelbare school, geregeld afwezig	
Inkomen	Geen eigen inkomen	
Gezondheid	Risico op verslaving	
Verblijfsstatus	EU+ -kaart	
Ambities	Wil graag vakantiewerk doen, maar weet niet waar te beginnen, heeft geen duidelijk toekomstplan, in België als garagist werken, Terug naar Bulgarije?	

	Sinds 2023 in België	
	Leeftijd	19 jaar
Ayse S.	Geslacht	Vrouw
	Nationaliteit	Bulgaars
	Moedertaal	Bulgaars
	Burgerlijke staat	Ongehuwd
Huisvesting	Woont op een adres in Gent (Bij ouders of zelfstandig.)	
Gezinssituatie	Ongehuwd, spanningen met ouders	
Dagbesteding	Student.	
Inkomen	Vermoedelijk afhankelijk van ouders en studietoelage	
Gezondheid	Mentale zorgen (stress en piekeren)	
Verblijfsstatus	EU-kaart en aanvraag Belgische nationaliteit	
Ambities	Studies afronden, Toekomst in België	

2.3.6 Gevolgen van de Bulgaarse diversiteit voor integratiebeleid ...

Tijdens interviews kwam de diversiteit binnen de Bulgaarse gemeenschappen regelmatig aan bod. Deze diversiteit verklaart waarom verschillende organisaties soms tegenstrijdige ervaringen en percepties delen over de integratie van Bulgaren in België.

Enerzijds wordt gesteld dat de integratie van Bulgaren vlotter verloopt dan bij sommige andere migrantengroepen. Organisaties wijzen daarbij op factoren zoals: de beschikbaarheid van en toegang tot digitale informatie over procedures en rechten, het feit dat veel Bulgaren met een (al dan niet duidelijk) plan voor duurzame vestiging naar België komen, EU-burgerschap dat administratieve drempels verlaagt, Bulgaren worden vaak als ‘plantrekkers en harde werkers’ omschreven.

Dit is bijvoorbeeld het geval de indruk die leeft bij een Bulgaarse leerkracht maatschappelijke oriëntatie (MO) van Amal.

Bij Bulgaren verloopt integratie sneller. Niet per sé omdat hun migratie recenter is, maar omdat digitalisering hen toelaat om sneller informatie te vinden en online uitwisseling te stimuleren.

(Leerkracht MO, Amal)

Anderzijds geven andere organisaties aan dat de integratie moeizamer verloopt in vergelijking met andere groepen. Zij benoemen obstakels zoals een relatief hoge mate van laaggeletterdheid binnen bepaalde subgroepen, een gesloten houding en beperkte interactie met hulp- en dienstverleningsorganisaties, een gebrek aan een duidelijk geformuleerde ambitie, het feit dat mensen vaak onder de radar blijven wat contact bemoeilijkt, structurele armoede die de toegang tot huisvesting, werk en onderwijs belemmert, het EU-kader dat zorgt voor extra moeilijkheden in vergelijking met andere verblijfsgroepen.

Een medewerker van basisschool Mozaïek getuigt bijvoorbeeld over uitdagingen die soms meer aanwezig zijn in vergelijking met andere groepen.

De integratie van Bulgaren verloopt vaak anders dan bij andere migrantengroepen. Er is veel wantrouwen, en hun motivatie lijkt soms minder gericht op hier settelen. Sommigen kopen een huis in Bulgarije en blijven hier tijdelijk, waardoor je je afvraagt of die hier gaan blijven of dat het eerder een passage is voor mensen om zichzelf vooruit te helpen. Het is heel afhankelijk van het gezin, maar in het algemeen voelen we dat de drive om zich hier echt te vestigen anders is... (Medewerker basisschool Mozaïek)

2.3.7 ... en voor gemeenschapsvorming

Binnen de Bulgaarse gemeenschappen in Gent zijn er weliswaar overeenkomsten, maar ook duidelijke verschillen. Tussen deze gemeenschappen merken we een wisselende mate van nabijheid, zowel ten opzichte van de Gentse samenleving als onderling. Mensen en groepen leven soms naast elkaar, maar er zijn ook spanningen en zelfs conflicten.

De interne diversiteit brengt specifieke uitdagingen met zich mee, onder meer op het vlak van sociale hiërarchieën, culturele verschillen en spanningen die soms worden meegenomen uit het land van herkomst. Zo blijkt uit gesprekken dat personen van Bulgaarse afkomst die thuis Bulgaars spreken en tot de middenklasse behoren, zich distantiëren van Turkstalige (Roma) nieuwkomers.

Deze afstand weerspiegelt bestaande sociale scheidslijnen in Bulgarije en wordt in Gent opnieuw zichtbaar in dagelijkse interacties, of net in het uitblijven daarvan. Dit uit zich bijvoorbeeld in de buurt, op school, bij schoolkeuze of in het contact met hulporganisaties.

Zoals een brugfiguur het omschrijft:

Bij onze ouders zie je dat niet zo snel, hè. Ze vormen niet vanzelf een groepje. Er is precies weinig contact tussen de Bulgaarse ouders, geen grote klik.

(Brugfiguur basisschool Dokata)

In tegenstelling tot sommige andere migrantengroepen is er relatief weinig gemeenschapsvorming op basis van een gedeelde religie. Toch zijn er ook momenten van toenadering en verbinding. Bepaalde culturele praktijken en symbolen, zoals traditionele dansen of de viering van Baba Marta, kunnen een brug slaan tussen subgroepen. Binnen het Tiftik project werd zichtbaar hoe zulke elementen verbindend kunnen werken en bijdragen aan gedeelde ervaringen, trots en gemeenschapsvorming, ondanks onderlinge verschillen.

Daarnaast viel op dat verschillende Bulgaren flexibel omgaan met religieuze feestdagen. Zo hechten sommigen waarde aan zowel het islamitische Offerfeest als het christelijke Paasfeest. Deze open houding illustreert hoe religieuze beleving niet altijd strikt gebonden is aan één traditie, maar eerder verweven is met persoonlijke en familiale contexten. Ook dit wijst op de fluïde identiteiten en de potentie voor verbinding over culturele en religieuze grenzen heen. In bijlage van dit rapport bundelen we enkele belangrijke inzichten over de profielen, noden en situaties van Bulgaarse Gentenaars. Deze kunnen sociale professionals en vrijwilligers helpen om voeling te krijgen met deze diverse groep.

Samengevat

Er bestaat niet één homogene Bulgaarse gemeenschap in Gent, maar meerdere, overlappende en diverse gemeenschappen die sterk verschillen in sociaaleconomische positie, migratiemotieven, verblijfsstatus, opleidingsniveau en sociale netwerken. Binnen deze diversiteit bevinden zich zowel kwetsbare groepen, zoals kortgeschoolden en Roma die kampen met armoede, slechte huisvesting, gezondheidsproblemen en wantrouwen tegenover instanties, als meer gevestigde en hoogopgeleide Bulgaren die zich duurzaam integreren en sociaaleconomisch vooruitgaan.

De meerderheid bevindt zich tussen deze uitersten en ervaart wisselend kansen en uitdagingen. Algemeen zijn armoede en beperkte werkkansen in Bulgarije een veel voorkomend migratiemotief. Samengevat tonen de Bulgaarse migratie-ervaringen in Gent een complexe dynamiek van diversiteit, ongelijkheid, mobiliteit en gemeenschapsvorming, wat belangrijke uitdagingen stelt voor beleid en ondersteuning.

3. Van inzicht naar beleid – van beleid naar inzicht

Het vorige hoofdstuk toont de eigenheid en diversiteit van de Bulgaarse gemeenschappen. Het is nu duidelijk dat 'de Bulgaarse Gentenaar' niet bestaat, maar dat er ook terugkerende patronen en uitdagingen bestaan wat betreft de noden, drempels en overlevingsstrategieën van de meer kwetsbare profielen uit deze diverse groep.

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op concrete inzichten uit dit onderzoek in relatie tot mogelijke beleidskeuzes en bestaande interventies die relevant zijn voor kwetsbare Bulgaarse Gentenaars. We maken hierbij een onderscheid tussen drie ideaaltypische 'fasen' van (de Bulgaarse) migratie naar Gent: (1) **Aankomen in Gent**, (2) **Op zoek naar sociale mobiliteit** en (3) **Wijkgericht aan de slag met verbinding**. Voor elke stap verbinden we de theoretisch onderbouwde inzichten uit dit onderzoek met een mogelijke beleidsmatige aanpak en reflectie over concrete interventies.

Elk van deze drie fasen heeft invloed op elkaar. Het zijn dus geen stappen die afzonderlijk, lineair genomen worden aangezien de trajecten van nieuwkomers verschillen (zie bijvoorbeeld paragraaf 2.3.2: Migratie in, door, langs Gent). Wijkgerichte aspecten zijn bijvoorbeeld soms onmiddellijk relevant na aankomst, of nieuwkomers doen direct beroep op algemene voorzieningen. Vanuit de logica van de ideaaltypen zien we wel dat de focus meer verschuift naar de andere/volgende fasen naarmate de aanwezigheid in Gent evolueert. Aankomstinfrastructuur wordt minder relevant naarmate iemand meer beschermd is tegen tegenslagen en meer sociale mobiliteit vindt; en stijgen op de maatschappelijke ladder en bescherming is vaak een voorwaarde om ruimte te kunnen maken voor het investeren in contacten en connecteren met de buurt.

Dit hoofdstuk bouwt op eerder onderzoek, onze interviews met diverse Bulgaarse Gentenaars en sociale professionals, de inzichten uit het Tiftik project en de discussies tijdens de stuurgroep voor deze opdracht. Per 'fase' bespreken we telkens (1) **De relevante inzichten uit literatuur en eigen onderzoek**, (2) Hoe zich dit vertaalt tot **aanbevelingen voor het lokaal beleid** en (3) Hoe deze inzichten en aanbevelingen zich verhouden tegenover reeds bestaande **typen interventies die we schematisch analyseren aan de hand van het CAIMeR model** (zie ook hoofdstuk 1: methodologie). Dit derde onderdeel brengt concrete praktijken in beeld zoals ze vandaag vorm krijgen binnen Gentse organisaties in de omgang met Bulgaarse Gentenaars. Ze tonen hoe organisaties lokaal inspelen op noden en kansen.

3.1 Aankomen in Gent

3.1.1 Inzichten: van aankomst tot enclave

Migratie via bestaande netwerken.

Respondenten, zowel Bulgaarse Gentenaars als professionals, geven aan dat migratie naar Gent in grote mate het gevolg is van **kettingmigratie**: nieuwkomers komen naar Gent omdat familieleden, vrienden of mensen uit dezelfde regio of taalgroep er al gevestigd zijn. Deze **informele, sociale netwerken spelen een belangrijke rol bij het vinden van werk en een tijdelijke woning**.

We hebben wel een hele grote diversiteit, hè. Enerzijds zie ik bij de inschrijvingen toch vaak dezelfde geboorteplaatsen terugkomen. Dat komt in stroom - als er dan vijf gezinnen komen, ja oké, ze komen allemaal van daar. Dan is er weer mond-op-mondreclame. Anderzijds heb je ook gezinnen die terugkeren, hè. Omdat het hier financieel toch niet lukt. Ze gaan dan even inwonen bij een ander gezin, komt daar een probleem, ja, dan staan ze op straat. Of ze gaan naar Griekenland of Engeland...

(Medewerker basisschool Mozaïek)

Aankomstwijken en -infrastructuur

Kettingmigratie toont dat sociale netwerken een rol spelen bij aankomst in Gent. Bestaande netwerken vormen 'informele aankomstinfrastructuur' en bieden hulpbronnen die nieuwkomers nodig hebben om hun weg te vinden in de stad of land van aankomst. Naast informeel, kan aankomstinfrastructuur ook 'formeel' zijn. Verblijf- en woonmogelijkheden, werkgelegenheid, juridische informatie en sociale netwerken zijn deel van die aankomstinfrastructuur die tegemoet komt aan de belangrijkste noden van migranten (De Backer, 2012; Meeus et al., 2019). Deze aankomstinfrastructuur kende de voorbije 50 jaar een sterke evolutie.

Historisch groeide in Gent, doorheen verschillende migratiegolven, **de formele aankomstinfrastructuur**. Hieronder vallen o.a. professionele diensten zoals Burgerzaken, waar nieuwkomers zich kunnen inschrijven, en onderwijsinstellingen die kinderen en volwassenen opvangen via taallessen bij organisaties zoals LIGO en CVO. Ook wijkgezondheidscentra bieden laagdrempelige medische zorg, met specifieke aandacht voor anderstaligen. Daarnaast spelen erkende vzw's, het OCMW en andere formele diensten een belangrijke rol in het onthaal en de integratie van nieuwkomers (Schuermans et al., 2018). Samen vormen zij een netwerk dat doorheen de jaren is uitgebouwd om migranten te ondersteunen bij hun vestiging in de stad.

Doorheen de jaren ontstond er ook **informele aankomstinfrastructuur** voor Bulgaarse nieuwkomers: informele structuren, diensten en netwerken die hen ondersteunen bij hun eerste stappen in de stad (Schuermans et al., 2018). Privépersonen, burgerinitiatieven, zelforganisaties, ondernemingen, religieuze gemeenschappen, groepen op sociale media, werkgevers en vrijwilligers spelen een centrale rol bij de opvang van immigranten. Turkssprekende Bulgaren maken daarbij deels gebruik van Turkse (informele) voorzieningen en de Bulgaarse informele aankomstinfrastructuur kon vaak verder bouwen op de oudere Turkse netwerken.

Dit soort aankomstinfrastructuur bevindt zich op verschillende plaatsen, maar niet overal gelijkmatig in de stad. In bepaalde **aankomstwijken** is er een ruimtelijke concentratie. Deze aankomstwijken komen in Gent in sterke mate overeen met wat stadshistorica Tina de Gendt (2024) 'poortwijken' noemt in haar recente boek 'De Poorten: Een verborgen geschiedenis van de wijken die de stad veranderen'. Gentse wijken zoals Brugse Poort, Muide, Rabot en Sluizeken-Tolhuis-Ham ontwikkelden zich vanaf de 19e eeuw tot belangrijke aankomstplekken voor nieuwkomers in de stad. Aanvankelijk trok de textielindustrie arbeiders aan vanuit het Vlaamse platteland. In de daaropvolgende decennia vestigden zich ook migranten uit andere werelddelen.

Aankomstwijken (Saunders, 2011) zijn dus buurten waar nieuwkomers zich vestigen in hun zoektocht naar een beter leven. Mits voldoende ondersteuning (huisvesting, onderwijs, infrastructuur) kunnen deze wijken uitgroeien tot broedplaatsen van sociale mobiliteit (Meeus et al., 2019). Maar bij verwaarlozing dreigt marginalisering en armoede. Aankomstwijken kunnen een belangrijke transitiefunctie in het kader van sociale mobiliteit vervullen (Schillebeeckx, 2019).

De hoger geschoolden leren wel snel Nederlands en komen in bedienden sector terecht.

Ik heb het gevoel dat we hen allemaal bereikt hebben toen ze nieuw aankwamen, maar we zien dat veel mensen ook wel snel doorgroeien, zeker de hooggeschoolden.

Ze komen hier eerst bij Bulgaarse en Turkse eigenaars, maar nadien stromen ze uit naar de dorpen rond Gent.

(Arts, WGC De Sleep)

Deze aankomstwijken bieden betaalbare huisvesting, nabijheid tot werkgelegenheid, en toegang tot sociale netwerken, wat hen tot aantrekkelijke vestigingsplaatsen maakt voor mensen in een kwetsbare of transitieve positie. De bovenstaande quote toont de dynamiek die in deze wijken leeft. Hoewel de samenstelling van de bewonerspopulatie en de migratiedynamieken doorheen de tijd veranderden, bleef de functie van deze wijken als

aankomstplek grotendeels behouden. Er is dus sprake van een duidelijke historische continuïteit en ‘institutioneel geheugen’ van dit soort buurten.

Toch wijst de literatuur ook op het dynamisch karakter van deze wijken en het gevaar van een te strakke geografische focus (Schrooten et al., 2020). Netwerken beperken zich niet tot administratieve grenzen en sleutelfiguren en belangrijke locaties kunnen verschuiven, bijvoorbeeld onder druk van stadsvernieuwingsprojecten en stijgende vastgoedprijzen.

Leestip

Schillebeeckx, E. (2019). *Aankomstwijken in Vlaanderen: Een onderzoek naar gelokaliseerde bronnen voor het aankomst- en transitieproces van migranten* [Doctoraat]. Universiteit Antwerpen & KU Leuven.

Enclaves en mozaïeken

Stedelijke buurten waar een sterke concentratie ontstaat van bepaalde minderheidsgroepen worden vaak aangeduid als enclavewijken: plekken waar migranten en minderheden ruim vertegenwoordigd zijn en/of geconcentreerd leven.

In tegenstelling tot andere recente migrantengroepen in Gent vertoont de vestiging van (vooral kwetsbare) Bulgaren in de 19e-eeuwse gordel kenmerken van '**enclavevorming**' (cf. Van de Putte et al., 2012) die men eerder ook zag bij de Turkse migratie. Deze 'enclave' biedt informele aankomstinfrastructuur waardoor mensen die aankomen én al een tijd verblijven in Gent in de talen die ze beheersen toegang krijgen tot informatie, huisvesting, werk, materiële ondersteuning zoals eten en kleding en andere essentiële diensten. Hierdoor worden ze mogelijks toegeleid naar formele diensten, maar het kan er ook voor zorgen dat ze die formele diensten niet nodig hebben of zelfs kunnen ontwijken (zie kansen en risico's van aankomstinfrastructuur).

In het publieke debat worden vaak de risico's van etnische concentratie benadrukt: minder contact met de Nederlandse taal en dominante cultuur, meer kans op segregatie, en een vaak negatieve beeldvorming. Deze perceptie wordt gevoed door doembeelden over 'getto's', die echter zelden opgaan in een West-Europese context (de Haas, 2023). In Gent zijn enclavewijken doorgaans eerder een mozaïek van diverse groepen, inclusief middenklassengezinnen, en zijn ze goed verbonden met de rest van de stad. Een studie over Gent (Verhaeghe et al., 2012) signaleerde in 2012 enige sociaal-ruimtelijke segregatie, maar ook een ontluikend Gents-Bulgaars verenigingsleven (kvk, 2012). Volgens de onderzoekers wees dit op een gemeenschap die zich minder terugplooit op zichzelf en openstaat voor interactie met Gentenaars en stedelijke voorzieningen.

Volgens Hein de Haas (2023, p. 222) is massale segregatie als gevolg van migratie een mythe. Hij en andere auteurs benadrukken vooral de kansen die etnische enclaves bieden: ze vormen een basis voor gemeenschapsleven met toegankelijke hulpbronnen, en kunnen zo fungeren als motor voor sociale mobiliteit (Demireva & Zwysen, 2022; Staring & Stokkom, 2017). Halal slagers, Bulgaarse koffiehuisen en buurtsupers dragen bij aan herkenbaarheid en zijn een route voor economische en sociale mobiliteit van migranten (de Haas, 2023, p. 228).

Enclaves zijn meer dan louter aankomstplekken. Ook mensen die er al langer wonen, blijven er omwille van sociale netwerken, betaalbare woningen, advies en bescherming tegen discriminatie (Demireva & Zwysen, 2022). Gents-Bulgaarse respondenten geven aan dat ze, zelfs wanneer ze verhuizen naar een andere wijk, gebruik blijven maken van de faciliteiten in hun oorspronkelijke buurt.

Dina woonde na aankomst in Gent enkele jaren in de Rabotwijk. Intussen woont ze met haar gezin in een sociale woning aan de watersportbaan. Toch blijft ze geregeld het Rabot bezoeken.

Naar Rabot (...) ik ga nog vaak naartoe met mijn kindjes. Zaterdag misschien, voor mij-tijd. Vroeger ging ik naar Lochristi of Destelbergen, daar heb je ook Bulgaarse mensen, maar dat was duur en ver. Mijn man moest mij altijd brengen met de auto, en dat gaf problemen, ook betalen voor benzine. Nu heb ik een busabonnement, en Rabot is dichtbij. (...) Ook op zondag ga ik soms naar de kerk daar.

(Dina, 40 jaar)

Kansen en risico's verbonden aan de Bulgaarse aankomstinfrastructuur

Hoewel aankomstwijken en enclaves veel kansen bieden via netwerken van nieuwkomers en sociale infrastructuur (waaronder informele en formele aankomstinfrastructuur), wijst dit (en eerder) onderzoek ook op desinformatie, spanning tussen diverse groepen Bulgaren, machtsmisbruik en uitbuiting (Schoupe, 2023).

Zowel professionals als Gents-Bulgaarse respondenten spreken van een duidelijke **sense of urgency** in verband met **tewerkstelling** via informele aankomstinfrastructuur. Zoals eerder aangegeven migreren veel Bulgaren met een 'plan'. Al in Bulgarije gaan ze, vaak via eigen (Turkssprekende) Bulgaarse netwerken - al dan niet schriftelijke - arbeidscontracten aan die hen een startbasis geven in Gent. Helaas zijn deze contracten vaak onderdeel van een zwart of grijs arbeidscircuit, waarbij er bijvoorbeeld wel een contract is, maar de voorwaarden niet worden nageleefd. Omdat dezelfde netwerken ook instaan voor de eerste huisvesting, belanden heel wat nieuwkomers via deze (veelal Turkse) 'koppelbazen' in situaties van afhankelijkheid en soms uitbuiting, met impact op alle levensdomeinen (werk, wonen, inkomen, gezondheid, onderwijs, sociale relaties).

De centrale vraag is welke formele aankomstinfrastructuur ingezet kan worden om tegemoet te komen aan de nood aan duurzame en eerlijke tewerkstellingskansen en huisvesting. Bij instanties zoals VDAB zijn niet altijd vacatures beschikbaar waarin Bulgaarse nieuwkomers onmiddellijk aan de slag kunnen. Projecten zoals Jobteam zijn bijzonder waardevol, maar blijven afhankelijk van het bestaande werkaanbod en de toegankelijkheid van de arbeidsmarkt.

De uitdaging bestaat erin om formele en informele aankomstinfrastructuur in balans te brengen. Publieke voorzieningen en regelgeving moeten voldoende sterk en regulerend optreden om misbruik en wantoestanden zoveel mogelijk te beperken. Tegelijk is het 'dichtslaan' van informele opportuniteiten geen oplossing: dit zou kansen en de eigen dynamiek van de wijk wegnemen en mensen aan hun lot overlaten, waardoor praktijken nog meer onder de radar dreigen te verdwijnen.

Formele diensten zijn sterk in professionele begeleiding, betrouwbare informatie en toeleiding tot opname van sociale rechten via het officiële aanbod. Informele netwerken zijn op hun beurt sterk in het bieden van praktische antwoorden op urgente basisnoden (voeding, kleding, transport, onderdak ...). Bovendien zijn ze laagdrempeliger en flexibeler dan formele diensten die vaak gebonden zijn aan standaardprocedures en geografische grenzen. Door als sociale professional contacten aan te gaan met deze informele netwerken krijgt men niet alleen een beter zicht op de trajecten van nieuwkomers, maar creëert men mogelijk ook openheid om middelen in te zetten, daar waar deze (informele) trajecten spaak lopen (Schrooten et al., 2020).

3.1.2 Beleidsmatige aanpak: enclaves waarderen en mensen informeren

Beleidsmatig heeft de Stad handvaten om in te zetten op een versterkend aankomstbeleid. Zoals boven benoemd, moet dit beleid enerzijds de kansen die het informele netwerk biedt valideren en versterken en anderzijds deze kansen complementeren en uitwassen aanpakken en reguleren.

Leestip

Vluchtelingenwerk Vlaanderen (2024) bundelde op hun website waardevolle initiatieven en informatie over beleidsmatig inzetten op nieuwkomers.

De Stad kan valideren

Een effectieve aankomstinfrastructuur is een combinatie van informele en formele netwerken waarbij sociale professionals zich bewust zijn van de informele dynamieken en overwegen hoe zij hun middelen en kennis kunnen inschakelen om deze te complementeren of trachten bij te sturen.

Het volledig vervangen van informele aankomstinfrastructuur door formele infrastructuur is niet haalbaar en niet wenselijk. De formele regels en procedures leiden op korte termijn niet altijd tot een verbetering van de situatie in termen van werk, wonen en welzijn, zeker voor mensen die niet meer wettig in België verblijven. Het eigen netwerk heeft vaak een betere inschatting van noden en mogelijkheden en een grotere nabijheid om hulpbronnen aan te leveren. Die bestaande dynamieken kan de Stad valideren. Enerzijds door het ondersteunen en faciliteren van (kleinschalige, informele) sociale innovatie. Anderzijds door bewust mee vorm te geven aan het publieke debat en naast de uitdagingen ook aandacht te hebben voor de kansen die aankomstwijkers bieden en het blijvend belang van dit soort functies binnen het veranderende stedelijke weefsel.

- Geef erkenning, onder meer in taalgebruik, aan de aankomstwijkers in de 19^e -eeuwse gordel, als buurten met kansen, mogelijkheden en een eigen dynamiek, niet enkel met problemen.

- Faciliteer experiment en innovatie in de wijken. Ondersteun eigen (economische, sociale, ruimtelijke ...) initiatieven en zelforganisaties van Bulgaarse Gentenaars in de wijk. Bijvoorbeeld door: ontmoetingsruimte te geven aan startende initiatieven, subsidiereglementen toegankelijk en flexibel te maken, eigen netwerken en populaire handelszaken te zien als vindplaatsen, culturele organisaties een zichtbare plaats te geven op evenementen van de Stad ...

De Stad kan complementeren

Naast de informele aankomstinfrastructuur, zijn ook formele, publieke voorzieningen onontbeerlijk. Eigen, informele netwerken kunnen niet alle noden inlossen. Het huidige onthaal- en integratiebeleid focust sterk op formele trajecten zoals lessen maatschappelijke oriëntatie en taalonderwijs, vaak in het kader van verplichte inburgering. Voor EU-burgers zoals Bulgaren, die niet onder deze verplichting vallen, blijft deelname vrijwillig. De lessen zijn in principe betalend, maar er bestaan verschillende vrijstellingen en betaling is ook niet nodig bij recht op verhoogde tegemoetkoming.

Ondanks deze maatregelen is er een kloof tussen het formele aanbod en de informele realiteit van migratie, waarin werk vaak centraal staat en het idee van inburgering en toegang tot ondersteuning niet vanzelfsprekend is.

Een andere vorm van formeel, maar niet verplicht, onthaal lijkt hier toch zinvol. Het zou de registratiegraad kunnen verhogen, kunnen informeren over mogelijkheden, rechten en kansen, en het toeleiden naar dienstverlening en ondersteuning indien nodig. Dergelijk onthaal(beleid) speelt zich af dicht bij de mensen, in de wijken en vindplaatsen waar ook de informele aankomstinfrastructuur vorm krijgt. Een complementair beleid zou kunnen inzetten op outreachende, aanklappende en doelgroepsensitieve initiatieven die mee de meest urgente noden van nieuwkomers rond bijvoorbeeld huisvesting en tewerkstelling aanpakken.

- Investeer in een zo hoog mogelijk bereik van IEM-migranten om zoveel mogelijk nieuwkomers op de radar te krijgen.
- Kies voor een toegankelijk, laagdrempelig, 'light' onthaal(beleid) voor Unieburgers. Inspiratie kan bijvoorbeeld gehaald worden bij de werking van Toeleders van PIN vzw (zie hieronder).
- Oren en ogen in de wijk zijn essentieel. Blijf kiezen voor veldwerkers die noden en drempels signaleren, vertrouwen opbouwen en contacten leggen met sleutelfiguren, cruciaal voor conflictbemiddeling en zicht op verschuivingen in de informele aankomstinfrastructuur. Ook wijkagenten, gemeenschapswachten, medewerkers groendienst, postbodes... kunnen hier een belangrijke rol in spelen aangezien zij dagelijks in de wijk aanwezig zijn.
- Voorzie in een voldoende aanbod aan kleine, betaalbare transitiewoningen. Onderzoek mogelijkheden en goede praktijken (zie leestip hieronder en Stassijns, 2025).

Voorzie een combinatie van fysieke en sociale interventies: investeren in fysieke plaatsen waar ontmoeting en detectie mogelijk is én in participatie van bewoners om het formele aankomstbeleid uit te tekenen.

Leestip

[Beeckmans, L. \(2017\). *Wonen in Diversiteit. Inclusieve woonvormen voor nieuwkomers*. 1-11.](#)

Inspirerend beleid: Toeleiders in diversiteit

De methodiek Toeleiders in Diversiteit van PIN vzw (Partners in Integratie) zet ervaringsdeskundigen in als brugfiguren tussen mensen met een migratieachtergrond en de diensten die hen kunnen ondersteunen. Ze kennen de leefwereld van nieuwkomers van binnenuit en bouwen mee aan vertrouwen.

Toeleiders voeren onthaalgesprekken in contacttalen, brengen profielen en noden in kaart, en begeleiden mensen richting gepaste hulp, werk, huisvesting of sociale ondersteuning. Ze krijgen van de gemeente een overzicht van nieuwe inwoners en gaan actief aan de slag met toeleiding op maat.

Daarnaast maken ze drempels zichtbaar en bespreekbaar: ze signaleren waar het schuurt tussen migranten en reguliere hulpverlening, en helpen die kloof te verkleinen (PIN vzw, 2025).

De Stad kan reguleren

Naast valideren en complementeren kan de Stad ook regulerend optreden. Beleid dat inzet op het aanpakken van misbruik is belangrijk maar moet tegelijk ook oog hebben voor de informele dynamieken die migratie en tewerkstelling mee vormgeven. Het is belangrijk om uitwassen te bestrijden en structureel aan te pakken, zonder de sociale netwerken en praktijken die voor veel nieuwkomers essentieel zijn, te ondermijnen. Zo zal een strenge kwaliteitsbewaking op de private huurmarkt zonder te voorzien in betaalbare alternatieven eerder zorgen voor woningnood dan voor een toegenomen woonkwaliteit (Schillebeeckx, 2019, p. 202). Een genuanceerde aanpak combineert bescherming met versterking.

- Zorg voor toegankelijke, correcte informatie die door Gents-Bulgaarse sleutelfiguren verspreid kan worden via de eigen kanalen (sociale media, organisaties, Bulgaarse middenstand ...) om nieuwkomers te informeren over rechten en het circuleren van mogelijks foute informatie tegen te gaan.
- Zoek een evenwicht tussen het reguleren van uitwassen en het faciliteren van informele kansen.
- Geef ruimte en tijd aan het loket migratie om arbeidscontracten te screenen op basis van een lijst van werkgevers op zwarte lijst en melding te maken van mogelijks misbruik.
- Zet in op interdisciplinaire (case-)begeleiding van individuen die worden uitgebuit en stappen kunnen/willen ondernemen aan de hand van begeleiding en het opbouwen van een vertrouwensrelatie door nabije professionals i.s.m. partners als vakbond, jobteam, politie ...

3.1.3 Interventies

In deze paragraaf zoomen we in op twee typen interventies die we distilleerden uit de interviews met diverse sociale professionals. Deze interventies blijken bijzonder relevant voor een betere afstemming tussen de formele en informele aankomstinfrastructuur, en kunnen zo bijdragen aan een vlottere opstart van nieuwe Bulgaarse Gentenaars. Met behulp van het CAIMeR model bieden we een eerste analyse en zetten we een discussie op gang over de belangrijkste werkzame elementen, uitdagingen en mogelijke evaluatiecriteria.

Mensen correct inlichten over werkmogelijkheden en arbeidsvoorwaarden

In een context van informele tewerkstelling en risico op uitbuiting, is het informeren van mensen over hun rechten en arbeidsvoorwaarden langs de door hen gebruikte kanalen (sleutelfiguren en -plaatsen, whatsapp, nabije professionals ...) cruciaal. Door samen arbeidscontracten te bekijken en uitleg te geven over de verwachtingen op de arbeidsmarkt, kunnen professionals mensen versterken in hun positie tegenover werkgevers. Dit draagt bij aan vertrouwen en vormt een opstap naar bredere begeleidingstrajecten.

<i>CAIMeR-schema: inlichten over werkmogelijkheden</i>	
Context	Werk is een essentieel thema bij Bulgaarse Gentenaars. Vaak vormt het de hoofdreden voor migratie. Velen hebben vóór vertrek al zicht op werk, vaak via informele netwerken. Die bevinden zich in een grijze zone, waar koppelbazen en malafide werkgevers soms misbruik van maken - bijvoorbeeld door minimumvoorwaarden te omzeilen of mensen als zelfstandige in te schrijven zonder hun medeweten.
Actoren	Komt bij alle organisaties terug als een belangrijk thema. Jobteam, buurtstewards zijn er in het bijzonder mee bezig. Bij inschrijving bij de gemeente bekijkt het loket migratie van de Dienst Burgerzaken arbeidscontracten.
Interventie	Mensen informeren over hun rechten op de werkvloer. Praktische tips geven om misbruik te vermijden, zoals het bijhouden van bewijsmateriaal (bv. foto's, berichten) (Fairwork Belgium, 2025). Uitleg geven over verwachtingen van de arbeidsmarkt en hoe hun profiel daarin past. Samen arbeidscontracten bekijken en bespreken.
Mechanisme	Potentieel bevorderlijk: <ul style="list-style-type: none"> - Mensen zijn op de hoogte van waaraan een regulier arbeidscontract moet voldoen. - Ze worden er op gewezen als er tekorten in het contract zijn en kunnen daarmee terug naar de werkgever stappen. Potentiële uitdaging: <ul style="list-style-type: none"> - De informatie volgt vaak pas nadat de tewerkstelling al fout is gelopen. Mensen werden bijvoorbeeld niet uitbetaald. - Geen werk vinden.
Resultaat	Verhoogde kennis van arbeidsrechten bij nieuwkomers, waardoor ze beter beschermd zijn tegen misbruik. Grotere weerbaarheid op de arbeidsmarkt door praktische tips en inzicht in verwachtingen. Snellere detectie van onregelmatigheden in arbeidscontracten, met mogelijkheid tot bijsturing. Versterkt vertrouwen in ondersteunende organisaties en instanties.

Aangezien deze interventie door veel organisaties wordt vermeld als belangrijk aandachtspunt kan het wenselijk zijn om goede praktijken en de belangrijkste info te delen en de verspreidingsstrategieën op elkaar af te stemmen. Zo zou men deze informatieverstrekking op termijn kunnen aansturen, monitoren en evalueren op buurt- of stadsniveau.

Een alternatief aanbod voor lessen maatschappelijke oriëntatie

Voor EU-burgers zoals Bulgaren is inburgering niet verplicht, wat drempels creëert. Via informele onthaalmomenten in de eigen taal, rond herkenbare thema's zoals werk of huisvesting, wordt wantrouwen tegenover instituties verminderd en interesse in formele trajecten eventueel aangewakkerd. Deze aanpak is laagdrempelig en werkt zowel als opstap als opfrissing.

<i>CAIMeR-schema: Laagdrempelige sessies als opstap naar integratie</i>	
Context	Amal biedt lessen maatschappelijke oriëntatie aan voor nieuwkomers en heeft hier veel expertise in ¹ . Als EU-burgers zijn Bulgaren niet verplicht een integratietraject te volgen. Ze hebben er wel recht op, maar moeten zelf het initiatief nemen. De lessen zijn normaal betalend, al bestaan er vrijstellingen en is er geen betaling voor wie recht heeft op verhoogde tegemoetkoming. Er blijkt een belangrijk tekort aan kennis en juiste informatie bij de Bulgaarse respondenten. Een deel van de diaspora is kort geschoold en heeft geen of weinig kennis van Nederlands. Daarbovenop is er (aanvankelijk) vaak wantrouwen tegenover instituties.
Actoren	Amal: Lessen maatschappelijke oriëntatie en trajectbegeleiding Ligo: Basiseducatie, waaronder lessen Nederlands Jobteam: Werk of andere zinnige dagbesteding voor mensen met kwetsbaar profiel. Ook andere actoren zijn te betrekken, bv. OCMW, onderwijsinstellingen ...
Interventie	Toegankelijke informatiesessies organiseren over thema's die relevant zijn voor nieuwkomers, zoals werk, onderwijs, huur ... Daarbij is ook taalondersteuning en interculturele bemiddeling voorzien. Het gaat om laagdrempelige kennismaking, die mogelijks vertrouwen opbouwt om een aanvullende traject te volgen. Ter inspiratie: het voortraject bij Jobteam bestaat uit onthaalmomenten rond concrete thema's zoals verwachtingen van werkgevers en de werking van de arbeidsmarkt. Ze kunnen een opstap zijn naar lessen maatschappelijke oriëntatie, of net een heropfrissing, maar staan ook op zichzelf. De sessies worden momenteel aangeboden in het Slowaaks en Bulgaars.
Mechanisme	Geen klassieke lessen, wel concrete thema's die de deelnemers aanspreken. Daardoor staan mensen sterker. Daarnaast groeit bij deelnemers het vertrouwen (in eerste instantie in de organisatie zelf, maar bij uitbreiding ook in andere instituties).
Resultaat	Toegenomen kennis en oriëntatie bij nieuwkomers over werk, onderwijs en huisvesting. Toegenomen kennis over verwachtingen en mogelijkheden omtrent participatie aan de samenleving. Groeiend vertrouwen in organisaties en publieke diensten door laagdrempelige en thematische sessies. Opstap naar verdere trajecten. Verhoogde participatie in vervoltrajecten zoals maatschappelijke oriëntatie of taallessen. De opgedane kennis voor wie al een inburgeringstraject volgde wordt beter benut.

Door laagdrempelige informatiemomenten te organiseren, kunnen drempels richting een volwaardig integratietraject verkleind worden. Deze interventies vullen de kennis aan die via informele aankomststructuren wordt opgedaan, en helpen om foutieve informatie en risico op misbruik tegen te gaan.

¹ Amal biedt daarnaast ondersteuning bij diploma-erkenningen, activering naar werk, werving naar inburgering ...

3.2 Op zoek naar sociale mobiliteit

3.2.1 Inzichten: van kwetsbaarheid naar participatie

Sociale grondrechten onder druk

Vanaf hun aankomst in Gent worden nieuwkomers geacht zich te integreren in de lokale gemeenschap. Dit proces verloopt niet voor iedereen op dezelfde manier. Terwijl hogeropgeleide en digitaalvaardige nieuwkomers relatief vlot hun weg vinden, worden kortgeschoolde migranten of nieuwkomers die in Bulgarije leefden in een context van armoede en uitsluiting, doorgaans geconfronteerd met drempels tot welzijn en volwaardige participatie die ze moeilijk zonder hulp kunnen overkomen. Sommigen passeren Gent ook eerder tijdelijk, zonder intentie om zich duurzaam te vestigen.

Voor deze groepen staan sociale grondrechten zoals arbeid, huisvesting, gezondheid en onderwijs onder druk. Toegang tot eventuele ondersteuning komt vaak pas wanneer de situatie al ernstig is geëscaleerd: bij uitzetting, schuldenlast of arbeidsongevallen.

We overlopen enkele domeinen waarop die rechteninvulling onder druk komt te staan (zie ook paragraaf 2.3.4. van dit rapport):

Tewerkstelling

Veel Bulgaarse nieuwkomers vinden werk via informele netwerken, vaak zonder kennis van contractuele voorwaarden of arbeidsrechten. Ze belanden in zware sectoren zoals vleesverwerking, bouw en schoonmaak, vaak onder precaire omstandigheden. Misbruik, zoals schijnzelfstandigheid, komt regelmatig voor en leidt tot schulden, juridische kwetsbaarheid en gezondheidsproblemen.

Huisvesting

De eerste 'transitiewoning' is vaak geregeld via Turkssprekende koppelbazen en wordt soms gekenmerkt door overbewoning, slechte kwaliteit en informele huurcontracten.

Wanneer enige (relatieve) stabiliteit is verworven, komen kinderen en soms ook ouders of andere familieleden. Op dat moment wordt gezocht naar ruimere stabielere woningen. Bulgaarse Gentenaars zoeken op dat moment geregeld naar een koopwoning.

Gezondheid

Het zoeken naar betere zorg voor zichzelf of hun kinderen kan mee de migratie motiveren, maar de toegang tot gepaste hulp is niet vanzelfsprekend door taalbarrières en beperkte aansluiting op reguliere zorg. Daarnaast kampen Bulgaarse Gentenaars geregeld met gezondheidsproblemen die voortkomen uit zware werkomstandigheden, zoals rug- en gewrichtsklachten, wat hun levenskwaliteit en toegang tot werk verder onder druk zet.

Onderwijs

In Gentse scholen met een grote Bulgaarse populatie is er sprake van hoge spijbelcijfers en instabiele schoolloopbanen. Hoewel veel Roma ouders onderwijs zien als een kans op een beter leven voor hun kinderen, heerst er tegelijk wantrouwen tegenover scholen en andere instellingen. Verhuisbewegingen zorgen voor frequente schoolwissels, wat de continuïteit van het leren ondermijnt en de aansluiting op het onderwijs bemoeilijkt (Clycq & Wauters, 2015; Van Ceulebroeck, 2022).

Sleutelfiguren en ervaringskennis als belangrijke schakel

Om sociale grondrechten te versterken, moeten mensen eerst bereikt worden. EU-burgers zoals Bulgaren blijven door het Europese wetgevende kader makkelijker onder de radar. **Sleutelfiguren**, mensen uit de gemeenschap met kennis, ervaring en netwerken zijn hiertoe cruciaal. Ze vormen een brug tussen de gemeenschap en het beleid, en bevorderen wederzijds begrip.

Versillende organisaties geven aan dat het moeilijk is om Bulgaarse sleutelfiguren te vinden. Ze hebben bijvoorbeeld ervaring met sleutelfiguren voor Oekraïners, Palestijnen, Syriërs, Afghanen en Turken, maar veel minder met Bulgaren.

Het LDC vertolkt een ervaring die ook bij andere organisaties terug kwam:

Je hebt echt die ene persoon nodig die de hele groep aanspreekt en zegt: 'Daar kun je terecht, dat kun je doen.' Wij hebben zo'n sleutelfiguur niet in de Bulgaarse gemeenschap. Vanuit onze werking en bij de senioren proberen we het via het Turks (...) maar dat slaat niet aan.

(Medewerker LDC De Thuishaven)

Bij het zoeken naar verklaringen voor de beperkte zichtbaarheid van sleutelfiguren binnen de Bulgaarse gemeenschap in Gent, stelden we vast dat deze gemeenschap sterk versnipperd is. Er zijn soms weinig onderlinge linken tussen subgroepen zoals etnisch Bulgaren, Turks-Bulgaren en Roma. Sleutelfiguren zijn er vaak informeler, bijvoorbeeld groepjes vrienden in een straat of mannen in een park, wat hun bereik beperkt. Mogelijks zijn de verwachtingen van organisaties te groot of is er nood aan meer langdurige investering in en begeleiding van de mogelijke sleutelfiguren.

Daarnaast spelen **interculturele bemiddelaars** een rol: dit kunnen formele functies zijn, maar ook mensen die informeel optreden dankzij hun ervaring in België, taalvaardigheid en kennis van procedures. Ervaringskennis van mensen met Bulgaarse roots is hierbij een belangrijke troef. Het erkennen en inzetten van deze kennis, formeel of informeel, is essentieel voor een duurzaam en inclusief beleid omdat het niet alleen informatie tot bij Bulgaarse Gentenaars brengt, maar ook dienstverleners kan helpen om hun aanbod toegankelijker te maken en doelgroepsensitief te werk te gaan.

Leestip

Keuzenkamp & van Hoorn (2022) bundelen in hun paper opvattingen over ervaringskennis aan de hand van een veelgebruikt basismodel waarin individuele ervaringen, via reflectie en uitwisseling met anderen, uitgroeien tot collectieve kennis die als brug kan dienen tussen leefwereld en systeemwereld.

Ervaringskennis vormt voor een (lokaal) beleid een waardevolle aanvulling op andere kennisbronnen: ze verbindt leefwereld en systeemwereld doordat ervaringsdeskundigen vertrouwen wekken, drempels verlagen en ervaringen helpen duiden.

Proportioneel Universalisme

Om sociale grondrechten en kansengelijkheid te versterken, volstaat het niet om iedereen dezelfde rechten en diensten aan te bieden. Het principe van proportioneel universalisme stelt dat basisvoorzieningen universeel toegankelijk moeten zijn, maar dat extra inspanningen nodig zijn voor wie moeilijker toegang vindt. Armoede, taal- en cultuurverschillen, of een beperkter opleidingsniveau vormen vaak drempels tot bestaande dienstverlening.

Kansengelijkheid vraagt dus om gelijkwaardigheid (*equity*) in plaats van gelijkheid (*equality*): variatie in ondersteuning is nodig om gelijke uitkomsten mogelijk te maken (Vlaams Instituut Gezond Leven, 2025). Dit vereist voeling met noden en drempels en gerichte maatregelen zoals outreach, persoonlijke begeleiding en toeleiding als manieren om proportioneel te handelen. Dit is bijzonder belangrijk in deze fase van 'zoeken naar sociale mobiliteit' omdat je in tegenstelling tot de aankomstfase steeds minder doelgroepgerichte acties wil opzetten, maar de kansen wil verhogen dat de Bulgaarse Gentenaars op termijn steeds meer gebruik maken van het reguliere aanbod om hun leven uit te bouwen. Om die kansen te verhouden rendeert het wanneer deze diensten doelgroepsensitief werken om hun aanpak en inzet aan te passen aan groepen die bijkomende, specifieke drempels ervaren.

Voorbeelden van proportionele maatregelen zijn buurtstewards, inkomensgerelateerde tarieven voor kinderopvang en voedselhulp.

3.2.2 Beleidsmatige aanpak: tweesporenbeleid voor diverse Bulgaarse gemeenschappen

De grote interne diversiteit onder Bulgaarse Gentenaars vraagt om een meersporenbeleid. Enerzijds is er nood aan een laagdrempelige, outreachende aanpak om de meest kwetsbare groepen te bereiken en hen proactief te begeleiden. Anderzijds is een breed, doelgroepsensitief lokaal beleid nodig dat inzet op structurele toegankelijkheid en inclusie. Beide sporen moeten complementair aan elkaar invulling krijgen en samen een strategisch antwoord bieden om de noden van Bulgaarse Gentenaars die zoeken naar sociale mobiliteit.

Outreaching werken als antwoord op onzichtbaarheid

Een outreachende aanpak, gekoppeld aan wijkgerichte activiteiten, is noodzakelijk om deze groep te bereiken. Aanklampend werken maakt vroegdetectie mogelijk, zodat problemen aangepakt kunnen worden vóór ze escaleren. Vandaag komen mensen vaak pas in beeld wanneer de situatie al ernstig is. Outreaching, aanklampend werken speelt zich af op plaatsen waar mensen die je wil bereiken zich bevinden. Vindplaatsen zijn bijvoorbeeld Bulgaarse middenstand of publieke ruimte in de wijk. Outreachers moeten tegelijk oog hebben voor wie ze niet onmiddellijk in het straatbeeld zien. Het gebruik van publieke ruimte heeft zo bijvoorbeeld een genderdimensie. Daarnaast werken Bulgaarse Gentenaars vaak lange dagen, waardoor traditionele benaderingen onvoldoende zijn om hen te bereiken.

Outreachers kunnen de spanning tussen de noden van mensen en het bestaande aanbod van organisaties zichtbaar maken (Grymonprez & Roose, 2022). Ze kunnen die noden tonen en vandaaruit zacht toeleiden naar het reguliere lokale beleid en dienstverlening en tegelijk hun specifieke deskundigheid doorgeven aan andere (stedelijke) partners en voorzieningen.

Buurtstewards hebben de indruk dat Bulgaarse Gentenaars de problemen zo lang mogelijk zelf willen oplossen en deze daardoor verborgen blijven. Dit kan ervoor zorgen dat problemen escaleren.

Andere groepen zijn veel zichtbaarder. Misschien door klachten of door andere dingen dat ze op de radar komen. Bij hen (Bulgaren) zitten er heel veel achter de gevels. Waarover we nog te weinig weten. En die denk ik zelf niet echt een uitweg vinden, omdat ze vast zitten.

(Medewerker Buurtstewards)

Via outreach, vertrouwensrelaties en een proactieve benadering van de meest kwetsbaren, kan er ingezet worden op de bescherming van sociale rechten.

- Investeer in laagdrempelige, aanklampende nuldelijnsinitiatieven in functie van bereik en detectie. Dit kan door verder te kiezen voor een nuldelijnswerking in de vorm van buurtstewards, straathoekwerk en buurtwerkers. Verschillende organisaties en werkingen kennen een verschillend bereik. Vanuit dit laagdrempelig bereik, kan toegeleid worden naar het reguliere hulp-, buurt- en vrije tijdsaanbod. Aanklampend werken over beleidsdomeinen heen werkt. De verschillende diensten en organisaties hebben daarvoor een mandaat nodig.
- Benader vertrouwde plekken zoals Bulgaarse winkels, scholen en pleinen als strategische vindplaatsen voor outreach en verbinding met nieuwkomers.
- Ondersteun nuldelijnswerkers in de samenwerking met en doorverwijzing naar de eerste en tweede lijn.

Doelgroepsensitief lokaal beleid voedt proportioneel universalisme

Doelgroepsensitief lokaal beleid kan deze aanklappende benadering koppelen aan het bredere aanbod. Het principe van proportioneel universalisme biedt hierbij een richtinggevend kader: rechten en voorzieningen gelden voor iedereen, maar bijkomende ondersteuning is nodig voor wie moeilijker toegang vindt. Ervaringskennis, sleutelfiguren uit de gemeenschap en nuldelijnswerkers zijn daarbij onmisbaar om noden zichtbaar te maken en het beleid toegankelijker te maken.

Inspirerend beleid: Brugfiguren

De brugfigurenwerking in het onderwijs startte in 1997 met middelen van het Sociaal Impulsfonds en later het Stedenfonds. Sinds 2016 is deze werking structureel ingebed in het reguliere budget van de Stad Gent en maken brugfiguren deel uit van het stadspersoneel (Onderwijscentrum Gent, 2017).

De brugfiguren slaan een brug naar gezinnen in kwetsbare situaties. Hun toewijzing aan scholen gebeurt op basis van een aantal indicatoren, zoals het aandeel leerlingen met een beperkt opleidingsniveau van de moeder, een niet-Nederlandse thuistaal, recht op schooltoelage, migratieachtergrond of dakloosheid. Binnen deze werking werd op bepaalde momenten verder gedifferentieerd gewerkt. Zo werd in 2012-2013 het project 'Brugfiguren IEM' opgezet om de integratie van migranten uit Midden- en Oost-Europa, waaronder Roma, te versterken. Vanaf 2015-2016 werd dit project geïntegreerd in het reguliere brugfigurenteam (Onderwijscentrum Gent, 2017). Toch blijft de inzet van IEM brugfiguren een uitdaging.

Doelgroepsensitief beleid is beleid dat vanuit die ervaringskennis over en met de doelgroep (al dan niet met sleutelfiguren uit de gemeenschap zelf), rekening houdt met de specifieke behoeften en achtergronden van een bepaalde doelgroep, in dit geval Bulgaarse Gentenaars, maar ook andere doelgroepen kunnen baat hebben bij deze aanpak. Het is daarbij altijd van belang dat deze aanpak breed gedragen wordt en niet alleen leunt op de sleutelfiguren uit de gemeenschap. Want hoewel deze positie veel voordelen biedt, kan ze ook averechts werken, bijvoorbeeld wanneer er spanning en taboe heerst binnen een gemeenschap of de wanneer de sleutelfiguur een rolconflict ervaart.

Een beleid dat gevoelig is voor de eigenheid van individuen, kan beter inzetten op vertrouwen en veiligheid en biedt ondersteuning die aansluit bij de leefwereld en noden van de mensen. Een voorbeeld is het voorzien van fysieke *safe spaces*. Voor sommige tieners is directe instroom in reguliere jeugdwerking moeilijk; zij hebben eerst nood aan een veilige, afzonderlijke plek om te wennen aan groepsdynamiek en jeugdwerk. We gaan hier verder dieper op in (zie deel 3.3.1).

Doelgroepsensitief werken wordt o.m. versterkt door:

- Blijf kiezen voor een gedifferentieerde benadering die rekening houdt met de variatie binnen de Bulgaarse gemeenschappen. Zorg voor complementariteit en afstemming tussen verschillende beleidsbenaderingen.
- Kies voor proportionele en toegankelijke reguliere hulp- en dienstverlening en doorverwijzing om sociale grondrechten te realiseren en condities voor samenleven te creëren.
- Informeer en ondersteun organisaties en diensten om proportioneel en doelgroepsensitief te werken, zodat gelijkwaardige toegang tot rechten mogelijk is.
- Gebruik ontmoetingsplekken en populaire handelszaken (zoals cafés, sporthallen, parken, winkels, kappers) voor het communiceren van betrouwbare informatie en vindplaatsgericht werken. Overweeg formele erkenning en ondersteuning van rolmodellen/sleutelfiguren.
- Informeer en sensibiliseer Bulgaarse Gentenaars over hun rechten en mogelijkheden via vertrouwde kanalen: filmpjes in het Bulgaars, informatie via de Bulgaarse middenstand, en het aanspreken van sleutelfiguren en -organisaties in de gemeenschappen.
- Sensibiliseer organisaties en partners over de specificiteit van EU-migratie. Deze trajecten verschillen van bijvoorbeeld vluchtelingen. Wat betekent dit voor het sociaal werk?
- Benut het potentieel van gezinnen en kinderen in het integratieproces. Kinderen groeien op in een nieuwe context en kunnen kansen creëren binnen hun familie.
- Verduurzaam opgebouwde expertise en projecten, niet enkel via methodieken en werkzame factoren, maar ook via personeel. Borg de kennis van Tiftik in de stedelijke organisatie door veldwerkers een structurele opdracht te geven.
- Waardeer ervaringskennis als volwaardige bron voor beleid.
- Blijf alert voor nieuwe sleutelfiguren die kunnen toeleiden tot andere Bulgaarse Gentenaars.
- Waardeer zachte (proces)indicatoren: evalueer niet enkel op numeriek bereik, maar ook op processen rond vertrouwen, versterking en toeleiding.
- Verzamel betrouwbare data. Er blijven nog vele vraagstukken over de aanwezigheid en de omgang met Gentse migranten.
- Stimuleer samenwerking en informatie-uitwisseling tussen proactieve, preventieve, repressieve en curatieve diensten, tussen hulpverlening en politie. Zo kan uitbuiting op de arbeidsmarkt planmatig en doelgericht worden aangepakt. Maak gebruik van bestaande expertise bij Jobteam, Buurtstewards en andere hulpverleners.
- Volg het Interreg-project EUM POWER (EU Migrants Promoting Openness With Equal Rights) op en evalueer de relevantie voor Gent: <https://www.interregeurope.eu/eum-power>
- Maak het Meldpunt voor inbreuken op Vlaamse maatregelen inzake werk en sociale economie toegankelijker en beter ontsloten.

3.2.3 Interventies

Vertrouwen opbouwen voor activiteiten met kinderen en jongeren

In het contact met Bulgaarse gezinnen blijkt wantrouwen tegenover instituties een terugkerend thema. Om het vertrouwen van ouders te krijgen investeren scholen en jeugdorganisaties daarom in persoonlijke communicatie en betrokkenheid van ouders bij activiteiten voor kinderen. Door ouders actief te informeren en te betrekken, groeit het vertrouwen, wat op termijn de participatie van kinderen versterkt en de relatie tussen gezinnen en organisaties mogelijks verdiept.

<i>CAIMeR-schema: Vertrouwen van Bulgaarse ouders winnen via contact omtrent activiteiten voor kinderen</i>	
Context	<p>Wantrouwen bij Bulgaarse Gentenaars naar instituties toe. Dat vertaalt zich geregeld in een beperkt begrip van het aanbod en miscommunicatie.</p> <p>Ouders zijn beschermend naar hun kinderen toe. Dit kan leiden tot niet deelnemen aan bepaalde activiteiten of vroegtijdige exit (hobby stoppen en regelmatige of langdurige afwezigheid).</p>
Actoren	<p>Scholen en andere organisaties die met minderjarigen werken en in contact komen met Bulgaarse gezinnen (Dokata, Mozaïek, Jong vzw)</p> <p>Gents-Bulgaarse ouders. Zie persona's.</p>
Interventie	<p>Ouders uitnodigen bij de werking. Bv. dagelijks mogen de ouders hun kinderen begeleiden tot in de klas.</p> <p>Ouders zeer grondig en persoonlijk informeren. Bv. hoe ziet een schoolreis er uit, wat zal er gebeuren op kamp...</p> <p>Ouders intensief op de hoogte houden. Bv. foto's sturen van hun kind in de klas of tijdens een activiteit.</p>
Mechanisme	<p>Potentieel bevorderlijk</p> <ul style="list-style-type: none"> - Persoonlijke communicatie, geruststellen, toelaten van actieve betrokkenheid draagt bij tot vertrouwen in deze werkingen. - Vertrouwen draagt bij tot verbeterde communicatie - Vertrouwen van ouders kan bijdragen tot meer vertrouwen en toeleiding binnen de bredere familie en netwerk. <p>Potentiële uitdaging</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het openstellen van de werking voor ouders kan ook druk zetten op de reguliere werking, belang van vriendelijk confronteren met gewoonten en afspraken. - Vertrouwen blijft vaak zeer persoonsafhankelijk en transfereert niet automatisch naar andere nieuwkomers of naar bredere organisaties en andere instituties. - Externe redenen voor schooluitval en exit, bv. verhuizen of migratie.
Resultaat	<p>Voor de scholen en jeugdorganisaties</p> <p>Korte termijn</p> <ul style="list-style-type: none"> - Regelmatige, intensieve contacten in functie van informeren, betrekken en geruststellen. <p>Middellange termijn</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wegnemen van wantrouwen - Verbeterde communicatie tussen ouders en organisaties - Organisaties worden aanspreekpunt voor ouders (formele en soms informele brugfunctie) <p>Lange termijn [Geformuleerd als hoop/doel eerder dan gedocumenteerde realisatie]</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verbeterde sociale participatie van kinderen uit Bulgaarse gezinnen in termen van regelmatige aanwezigheid, minder conflicten en exit van scholen en jeugdwerk.

	<ul style="list-style-type: none"> - Bulgaarse ouders zijn actief betrokken bij de schoolloopbaan en vrije tijd van hun kinderen via goed contact met scholen en jeugdwerk. - Versterkt vertrouwen in instituties en toegang tot betrouwbare informatie voor Bulgaarse ouders. <p>Wat betreft het perspectief van Bulgaarse ouders op deze interventies is de data uit dit onderzoek beperkt. Interviews tonen overwegend positieve ervaringen inzake het contact met scholen.</p>
--	--

Vriendelijk confronteren: duidelijke verwachtingen zonder vertrouwen te schaden

Organisaties merken dat het toekomstperspectief van sommige Bulgaarse gezinnen niet altijd helder is, wat de samenwerking bemoeilijkt, zeker als er bepaalde leerdoelen bereikt moeten worden. Er bestaan soms twijfels over de motivatie. Via een doelgroepsensitieve aanpak van vriendelijk confronteren, empathisch maar duidelijk communiceren over verwachtingen en verantwoordelijkheden, proberen professionals rechtvaardigheid en betrokkenheid te combineren. Dit kan leiden tot meer aanwezigheid en participatie, al blijft het balanceren tussen motiveren en afschrikken.

<i>CAIMeR-schema: Vriendelijk confronteren - wijzen op plichten en verantwoordelijkheden</i>	
Context	Binnen organisaties leeft vaak de indruk dat mensen uit Bulgaarse gemeenschappen gebukt gaan onder een zekere last. Hun levensplan is niet altijd duidelijk: de ambitie om in België te blijven en die om tijdelijk geld te verdienen en terug te keren naar Bulgarije lopen soms door elkaar. Dit roept vragen op over hun toekomstperspectieven, motivatie en intenties.
Actoren	Vooraf organisaties die duidelijke doelstellingen hebben te behalen worden hiermee geconfronteerd, met name het schoolsysteem (respondenten: Dokata, Mozaïek, Ligo).
Interventie	Vriendelijk confronteren: Mensen streng aanspreken, daarbij ook lettend op de non-verbale communicatie die de boodschap onderstreept. Wijzen op bepaalde verwachtingen of verantwoordelijkheden, op een empathische en tegelijk directe manier. Bv. 'je kind met een lichte hoest niet naar school sturen is eerder het afschermen van de wereld dan het beschermen'. Bv. 'om de leerdoelen van de hele klas te behalen is het belangrijk dat we kunnen doorwerken en dat ook jij op tijd komt'.
Mechanisme	Potentieel bevorderlijk: <ul style="list-style-type: none"> - Verwachtingen van de ontvangende maatschappij en van de organisaties in kwestie worden duidelijker. - Mensen hebben het gevoel dat ze er toe doen en dat ze rechtvaardig behandeld worden (mogelijks na eerste verontwaardiging). Potentieel uitdagend: <ul style="list-style-type: none"> - Mensen worden afgeschrikt. Voelen zich niet welkom of worden bevestigd in hun idee dat ze het niet goed doen of dat niet goed voor de kinderen wordt gezorgd, wat leidt tot terugtrekking.
Resultaat	Korte termijn: <ul style="list-style-type: none"> - Meer aanwezigheden en deelname aan lessen. (Verhoopt en reëel resultaat.) - Anderzijds zullen sommige mensen misschien (al dan niet tijdelijk) afhaken. Middellange termijn: <ul style="list-style-type: none"> - Doorgroei naar extra mogelijkheden, sociale mobiliteit. (Verhoopt en reëel resultaat.)

Interculturele bemiddeling als brug tussen werelden

Door taalbarrières en culturele verschillen verloopt het contact tussen Bulgaarse Gentenaars en sociale professionals niet altijd vlot. Interculturele bemiddelaars - formeel of informeel - helpen misverstanden te ontmynen en zorgen voor betere afstemming. Ze maken dienstverlening toegankelijker en dragen bij aan wederzijds begrip. Op termijn kan hun rol evolueren naar meer structurele culturele sensitiviteit binnen reguliere werkingen.

<i>CAIMeR-schema: Interculturele bemiddeling om mensen te bereiken en hen juist te informeren</i>	
Context	<p>Organisaties met een universeel aanbod, zoals onderwijsinstellingen en gezondheidszorgdiensten: vinden het contact met Bulgaarse nieuwkomers soms niet evident. Er is weinig gemeenschappelijke taal en de culturele gevoeligheden bij de mensen van Bulgaarse origine kenden ze aanvankelijk niet goed, deze verschillen bovendien tussen mensen en gemeenschappen onderling.</p> <p>Bulgaarse Gentenaars: geven soms aan dat ze weinig begrijpen van de verwachtingen en de aanpak in België. Daarbij ontstaat soms de indruk dat ze niet echt welkom zijn en aan hun lot worden overgelaten (bv. ook door het vuile werk dat ze doen, de staat van de huisvesting waar ze in terecht komen...).</p> <p>Informatie die rondgaat in de familie of gemeenschap - bijvoorbeeld rond het recht op uitkeringen - lijkt niet altijd te kloppen, de afstand tegenover Belgische professionals is soms groot.</p> <p>Vaak spreken Bulgaarse Gentenaars bij aanvang weinig of geen Nederlands. Ze zijn ook niet verplicht om dit te leren, of krijgen er de kans niet toe vanwege hun werkschema.</p> <p>In deze context lijkt er nood aan interculturele bemiddelaars die, aanvullend op de reguliere dienstverlening in contact treden met kwetsbare Bulgaarse Gentenaars.</p>
Actoren	De meeste geïnterviewde respondenten beschouwen interculturele bemiddeling als een grote meerwaarde. Het gaat dan over o.a. Jobteam, brugfiguren op basisscholen, buurtstewards, wijkregisseurs, lokale dienstencentra en wijkgezondheidscentra.
Interventie	Interculturele bemiddelaars zijn bij gesprekken tussen mensen uit Bulgaarse gemeenschappen en sociale professionals aanwezig. De interculturele bemiddelaars kunnen daarvoor opgeleide of andere professionals zijn (bv. Tifit medewerkers) of vrijwilligers.
Mechanisme	<p>Potentieel bevorderlijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vertaling naar professionals toe: zowel letterlijk van de taal als van bepaalde gevoeligheden. - Misverstanden worden ontmynd. <p>Potentieel uitdagend:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Intercultureel bemiddelen door sleutelfiguren uit de eigen gemeenschap biedt zowel kansen (taal, herkenbaarheid) als valkuilen (taboe, privacy). (Vandaar ook het hieropvolgende CAIMeR-schema). - Blijven nadenken over hoe men op termijn kan evolueren van een doelgroepgerichte aanpak door externen tot een doelgroepsensitieve aanpak binnen reguliere werkingen.
Resultaat	<p>Korte termijn:</p> <p>Bemiddeling zorgt voor minder conflicten tussen Bulgaarse Gentenaars en sociale professionals en minder onderbescherming bij kwetsbare Bulgaarse Gentenaars (verhoopt en reëel resultaat). Signalen van zorgen die leven bij de doelgroep worden opgepikt en opgevangen.</p>

	<p>Middellange termijn: Een beter begrip tussen sociale professionals en mensen uit Bulgaarse gemeenschappen (verhoopt en reëel resultaat).</p> <p>Lange termijn: Interculturele bemiddelaars maken zichzelf op middellange termijn overbodig doordat het vertrouwen in de interculturele bemiddeling wordt overgedragen naar vertrouwen in de organisatie en culturele sensitiviteit binnen de reguliere werking van de organisaties (verhoopt resultaat).</p> <p>Mogelijk ongewenst effect: Sommige cliënten kunnen zich afhankelijk gaan voelen van de bemiddelaar en minder geneigd zijn om zelf rechtstreeks contact te zoeken met instellingen of hulpverleners.</p>
--	--

Vertrouwensrelatie met lokale professionals als hefboom

Hoewel sleutelfiguren uit de gemeenschap vaak een belangrijke rol spelen, tonen praktijkervaringen dat ook het contact met Belgische of lokale professionals krachtig kan zijn. Door op een doelgroepsensitieve manier een vertrouwensrelatie op te bouwen, ontstaat ruimte voor gesprek over gevoelige thema's die binnen de eigen gemeenschap soms taboe blijven. De culturele afstand kan net bijdragen aan openheid, mits er voldoende aandacht is voor herkenning, respect en wederzijds begrip.

Wij begeleidden de eerste Turkse vrouwen die gescheiden waren. Zij kregen in die tijd geen steun van hun gemeenschap. Maar ik voelde dat wij als Belg, een soort neutraliserende factor waren, we stonden buiten die sociale codes.

(Medewerker Ligo)

<i>CAIMeR-schema: De kracht van lokaal professioneel contact</i>	
Context	In sociale groepen heersen soms taboes. Dat is ook het geval bij mensen van Bulgaarse gemeenschappen. Er is bijvoorbeeld een nadrukkelijk man-vrouw rollenpatroon of er bestaan bepaalde ideeën over de Roma-gemeenschap waar sommige Bulgaarse Gentenaars mee worstelen.
Actoren	Sociale professionals: Kaat (Tiftik), Jobteam, Ligo.
Interventie	Als sociale professional een vertrouwensrelatie opbouwen op een doelgroepsensitieve manier. Kunnen omgaan met mensen van verschillende achtergronden. Op basis daarvan (cultureel) gevoelige onderwerpen bespreekbaar maken. Vooral door in te pikken op verhalen van Bulgaarse nieuwkomers.
Mechanisme	Potentieel bevorderlijk: <ul style="list-style-type: none"> - Culturele afstand creëert ook ruimte voor uitwisseling en gesprek Potentieel uitdagend: <ul style="list-style-type: none"> - Doelgroepsensitieve aanpak is wel nodig. Niet evolueren naar een volledig universele aanpak.
Resultaat	Door als sociale professional een relatie op te bouwen met Bulgaarse Gentenaars merken professionals dat ze soms problemen of vraagstukken met hen bespreken die ze niet bespreken met mensen uit de eigen gemeenschap.

Sleutelfiguren als schakel tussen organisaties en Bulgaarse Gentenaars

Organisaties die actief zijn in Gentse wijken geven aan dat het moeilijk is om sleutelfiguren uit de Bulgaarse gemeenschap te vinden. Sleutelfiguren zijn mensen die vanuit hun positie binnen de gemeenschap anderen kunnen bereiken en ondersteunen. Bij andere groepen werkt deze aanpak vaak goed, maar bij Bulgaarse Gentenaars blijkt dit minder vanzelfsprekend. Toch tonen enkele initiatieven dat het inzetten van vertrouwde gezichten kansen biedt voor herkenning, bemiddeling en het oppikken van signalen uit de gemeenschap.

Interventies met sleutelfiguren kunnen relevant zijn in verschillende fasen: ook bij aankomst in Gent en bij het versterken van verbinding in de wijk.

<i>CAIMeR-schema: Samenwerken met sleutelfiguren om meer Gentse Bulgaren te bereiken</i>	
Context	<p>Sleutelfiguren zijn mensen uit dezelfde gemeenschap die al iets langer in België zijn, mensen kennen en zich doorgaans vrijwillig opwerpen als contactpersoon. Vaak zijn ze ook een rolmodel. Sleutelfiguren kunnen (vaak vrijwillig) een stuk de functie van interculturele bemiddeling vervullen.</p> <p>Bij organisaties die met de buurt werken stelt men vast dat het niet evident is om sleutelfiguren uit de Bulgaarse gemeenschappen te vinden. Dit lijkt minder evident dan bij andere groepen (bv. Oekraïners, Palestijnen, Syriërs, Eritreeërs, Afghanen, Turken ...). Mogelijks heeft dit te maken met de interne diversiteit en wantrouwen binnen en tussen de Bulgaarse gemeenschappen of met de grotere aantallen.</p>
Actoren	De inzet van sleutelfiguren komt in verschillende gesprekken terug, vooral bij het LDC en de wijkregisseurs.
Interventie	<p>Mensen uit Bulgaarse gemeenschap worden ingezet als vrijwilliger om bv. huis-aan-huis bezoeken te doen of om mensen te ontvangen in een buurtcentrum. Ze krijgen daarvoor ondersteuning in de vorm van coaching of vorming.</p> <p>Hun rol is ook oppikken wat er leeft binnen gemeenschappen en dit vertalen naar bestaande werkingen.</p>
Mechanisme	<p>Potentiële kans:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Herkenbaarheid, interculturele bemiddeling, eigen taal ... - Spanningen, voorkeuren, conflicten ... worden opgepikt en doorgegeven zodat er waar mogelijk ook snel een antwoord op kan komen. <p>Potentiële uitdagingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er is een bepaalde druk bij organisaties, ze willen sleutelfiguren inzetten maar potentiële vrijwilligers worden daardoor mogelijks overbevraagd of er worden te vroeg te veel verwachtingen op geprojecteerd waardoor mensen weer afhaken. - Als organisatie moet je iets te bieden hebben aan de vrijwilliger of de gemeenschap. Organisaties moeten hun aanbod kritisch onderzoeken op basis van een gewenst bereik. - Een risico is dat Bulgaarse Gentenaars in kwetsbare situaties vaak weinig ruimte hebben om deze rol op te nemen. De afstand tot organisaties is groot, en er is vaak weinig ervaring met vrijwilligerswerk. Bovendien kunnen verwachtingen rond de rol van sleutelfiguur afschrikken, zeker wanneer ze te snel of te zwaar worden geformuleerd. - Een Gents-Bulgaarse respondent verloor haar ziekte-uitkering doordat ze zich als vrijwilliger inzette voor het buurtcentrum, wat veel stress en demotivatie teweegbracht.
Resultaat	<p>Effectief resultaat:</p> <p>Nog maar beperkt aantal positieve ervaringen. Is vooral nog een zoektocht. Men gelooft in deze aanpak omwille van positieve ervaringen met andere groepen, maar bij de Bulgaren vooralsnog maar beperkt gelukt.</p> <p>Verhoopt resultaat:</p> <p>Via sleutelfiguren is er toeleiding naar de bestaande werkingen (eerder aanbodgericht) maar kunnen er ook nieuwe activiteiten ontstaan die ingaan op de noden van de gemeenschappen (eerder vraaggestuurd).</p>

3.3 Wijkgericht aan de slag met verbinding

Naast het faciliteren van de aankomst en het ondersteunen van kansen op sociale mobiliteit is het mogelijk maken van 'samenleven in diversiteit' via ontmoeting, uitwisseling en solidariteit binnen en tussen gemeenschappen een belangrijke uitdaging voor een stad (Schuermans et al., 2017).

Binnen Tiftik werd wijkgericht gewerkt aan deze uitdaging. Daarbij was er zowel aandacht voor het faciliteren van ontmoeting en verbinding tussen buurtbewoners, als voor het ondersteunen van kritische randvoorwaarden. Gaandeweg verschoof de focus steeds meer naar het versterken van vertrouwen in maatschappelijke instituties en het realiseren van grondrechten, die essentieel zijn om de drempels tot deelname aan gemeenschapsopbouwende initiatieven te verlagen.

3.3.1 Inzichten: gemeenschapsvorming als containerbegrip

Verbinding en vertrouwen in de wijk

In het Nederlands wordt de *buurt* doorgaans vooral opgevat als een geografische eenheid, terwijl in het Engels ook het idee van *community* doorklinkt (Stroo & Raes, 2018). Waar de buurt vroeger vanzelfsprekend een plaats van gemeenschapsvorming was, staat dat tegenwoordig onder druk door onder meer toenemende mobiliteit en globalisering (Deleu et al., 2019; Oosterlynck & Albeda, 2018). Ash Amin sprak in 2002 al over *communities without community* en verbond dit met processen van diversifiëring: mensen voelen zich in wisselende mate verbonden met hun buurt (Debruyne & Meeus, 2018). De sociale ruimte waarin mensen zich bewegen is bovendien vaak transnationaal en digitaal.

Stadsbuurten in West-Europa zijn dynamisch en worden gekenmerkt door een voortdurende **in- en uitstroom van bewoners**. Veel stedelingen leiden een mobiel leven en onderhouden hun sociale netwerken vooral buiten de buurt. Tegelijk roept het wonen in dichtbevolkte en diverse buurten soms de behoefte op aan zowel fysieke als sociale afstand (Geldof & Oosterlynck, 2019; VROM-raad, 2006).

Toch blijft lokale verankering van belang, zeker voor minder mobiele groepen zoals ouderen, kinderen en jongeren (Deleu et al., 2019). Migranten geven en ontvangen steun over grenzen heen, maar voor praktische vormen van hulp, zoals bij administratieve kwesties of medische zorg, blijft lokale nabijheid essentieel (Schrooten et al., 2015). Aanwezige en toegankelijke voorzieningen in de wijk kunnen in dat opzicht bijdragen aan vertrouwen in instellingen en aan het gevoel van ingebed zijn in de lokale samenleving.

Het aspect van vertrouwen in instituties als deel van gemeenschapsvorming kwam ook aan bod tijdens onze stuurgroepvergaderingen, zoals uitgedrukt in onderstaande quote:

Verbinding en vertrouwen met maatschappelijke instellingen is ook wel echt een heel belangrijke. Ik durf bellen naar de politie als ik een probleem heb, want ik heb niet het gevoel dat ik altijd alleen maar aangesproken word door de politie. Ik durf naar de buurtwerker stappen omdat ik weet dat zij mij helpen. Als ik iets wil organiseren hier in de wijk... (Stuurgroep Tiftik)

Uit de interviews die we hadden met Bulgaren die verspreid wonen over de 19^e-eeuwse gordel van de stad, blijkt deze tweedeling tussen enerzijds de buurt die weinig belang lijkt te hebben en ondergeschikt is aan werk of andere prioriteiten, en anderzijds de buurt die mee kansen bepaalt.

Een terugkerende kwestie was dat nieuwkomers aanvankelijk weinig aandacht hebben voor de plaats waar ze wonen en dit louter functioneel bekijken, in functie van toegang tot werk en kansen creëren.

Mira getuigde bijvoorbeeld over het heel zware werkschema waar ze in terecht kwam, waarbij er weinig ruimte was voor andere activiteiten, zoals Nederlands leren of investeren in sociale relaties. Ze verbleef aanvankelijk in een transitiewoning in het Rabot, op een kilometer van het centrum, maar dat betekent niet dat ze daar ook kwam.

Ik woon daar, bij centrum Gent... maar ik ken niks van de stad. Alleen huis, werk, terug. Gravensteen, nee, nooit gezien. Geen tijd, altijd bezig.

(Mira, 46 jaar)

Langs de andere kant is er de getuigenis van Yunus, die als tiener met zijn familie van Bulgarije naar Gent migreerde. Hij ervaart het zoeken naar zijn plek als een uitdaging en voelt zich vaak tussen twee culturen in hangen. Hoewel hij actief op zoek is naar werk, blijkt dat niet evident. Bovendien geeft hij aan weinig plekken te hebben waar hij zich echt thuis voelt. Het park waar we elkaar spreken blijkt erg belangrijk voor hem.

Het park is echt ons park. Ik voel mij hier goed. Er komen veel Bulgaarse mensen, ik denk wel 80%, ik heb het niet geteld, maar zoiets zal het zijn. Ook Turken, Arabische mensen, en ja, Vlamingen ook. (...) Andere parken? Nee, ik ga nergens anders. Alleen hier voel ik me goed en ken ik mensen.

(Yunus, 25 jaar)

Verschillende invullingen van gemeenschapsvorming

In de sociale wetenschappen wordt gemeenschapsvorming doorgaans geplaatst op een spectrum van hechte gemeenschappen (McMillan & Chavis, 1986) tot lichte gemeenschappen (Duyvendak & Hurenkamp, 2004). Beide vormen zijn relevant in stedelijke contexten en vragen om een eigen beleidsmatige benadering.

McMillan en Chavis (1986) omschrijven **hechte gemeenschappen** als een gevoel van verbondenheid, wederzijdse betrokkenheid en vertrouwen dat de groep elkaars noden erkent. In het veldwerk rond Tifit wordt dit herkend in uitspraken over een 'thuisgevoel': "Ik ben hier en ik mag hier zijn."

Lichte gemeenschappen verwijzen naar meer tijdelijke, dynamische vormen van verbondenheid. Een belangrijk concept hierbij is publieke familiariteit, de herkenning en vertrouwdheid die ontstaat door herhaaldelijke ontmoetingen in publieke of semi-publieke ruimtes. Blokland (2009) beschrijft dit als sociale kennis die vertrouwen in en inschatting van anderen mogelijk maakt. Ook oppervlakkige contacten, zoals groeten of elkaar zien, dragen hieraan bij.

Publieke familiariteit speelt zich af in de tussenruimte tussen mensen uit uiteenlopende sociale en culturele groepen (Uyterlinde et al., 2023). Ze draagt bij aan een gevoel van veiligheid, vertrouwen en sociale controle. De ruimtelijke inrichting en het functioneren van publieke instituties vormen aangrijpingspunten voor het ontstaan van deze lichte vormen van gemeenschap.

Het belang van ruimte als veilige plek

Publieke ruimte speelt een cruciale rol in hoe bewoners zich tot hun woonomgeving verhouden. Vanuit een sociaal-ruimtelijk perspectief beïnvloedt de gebouwde omgeving -de fysieke inrichting van de buurt- hoe mensen elkaar ontmoeten en zich gedragen (De Visscher, 2008). In meer diverse buurten met sociale hoog- en laagbouw en weinig private buitenruimte (zoals Nieuw Gent in het onderzoek van De Visscher) fungeert de publieke ruimte mogelijk wel als ontmoetingsplek, maar binnen versnipperde netwerken. Gemeenschapsvorming gebeurt eerder via persoonlijke relaties dan via collectieve buurtidentiteit.

De Amerikaanse socioloog Oldenburg (1989) lanceerde de term *third places* of **derde plekken** als verzamelnaam voor plekken die niet thuis of werk zijn. Het zijn publieke, informele plekken waar mensen elkaar vrij kunnen ontmoeten zonder al te veel drempels, zoals een inkooprij, lidmaatschap of opgelegde doelstellingen. Ook semi-publieke ruimtes zoals een bibliotheek of jeugdruimte kunnen deze functie vervullen.

Verschillende organisaties en respondenten benadrukken de nood aan eigen, veilige en toegankelijke ruimtes. Niet enkel voor kwetsbare jongeren, ook oudere Bulgaarse mannen wijzen op het belang van eigen plekken om samen te komen en ervaringen te delen. Het Rabotpark of Tolhuispark fungeren bijvoorbeeld als *safe spaces* voor jongeren en mannen uit verschillende wijken. Eerder onderzoek toont dat dit soort ontmoetingsplekken in de publieke ruimte vaak geproblematiseerd worden in termen van overlast, zeker in een context van gentrificatie wanneer nieuwe bewoners met andere levensstijlen en verwachtingen in de buurt komen wonen (Hutak, 2020). Hoewel meldingen en ergernissen uiteraard gegrond kunnen zijn en de handhaving van de regelgeving belangrijk is, dreigt men door te makkelijk mee te gaan

in dit overlastdiscours waardevolle ontmoetingsplekken te miskennen en verdrijving in de hand te werken.

Voor sociale organisaties actief in de Gentse wijken is het een voortdurende uitdaging om plekken te creëren die niet alleen veilig aanvoelen, maar ook betekenisvol zijn voor de mensen die er samenkomen. Het gaat daarbij niet enkel om het aanbieden van infrastructuur, maar om het vormgeven van ruimtes die aansluiten bij de leefwereld en relationele praktijken van buurtbewoners, waaronder dus ook Bulgaarse migranten. Zulke plekken overstijgen het formele aanbod en vervullen een vaak impliciete maar essentiële rol in ontmoeting, erkenning en het delen van ervaringen.

Vzw Jong en Ocup vzw slagen erin om jongeren te bereiken die elders weinig aansluiting vinden, waaronder ook Bulgaarse jongeren. Daarvoor doen ze gerichte inspanningen.

Een medewerker van Jong vzw benadrukt het belang van een gefaseerde aanpak bij het werken met nieuwe gemeenschappen. Idealiter start men vanuit aparte werkingen die inspelen op de specifieke noden en gevoeligheden van een groep, om pas in een latere fase stappen te zetten richting bredere integratie en ontmoeting.

Als je een nieuwe groep zoals Bulgaren wil bereiken, moet je hen in de watten leggen en een veilige plek bieden. Een Buurtcentrum, El Paso... kan dat niet zomaar opnemen, want hun focus ligt op diversiteit. Als je daar bepaalde groepen in de watten legt voelen bestaande groepen zich snel opzijgezet.

(Medewerker Jong vzw)

Hoewel het werken met afzonderlijke ruimtes voor kwetsbare jongeren vaak effectief en noodzakelijk blijkt, is deze methode in de praktijk moeilijk realiseerbaar. De beschikbare infrastructuur voor (jeugd)werking is schaars, en er leven soms (politieke) bezorgdheden over een apart doelgroepenbeleid dat als contraproductief voor samenleven wordt gezien.

De spanning tussen bescherming en emancipatie is bij minderjarigen extra voelbaar. **Safe spaces** bieden veiligheid, maar moeten ook uitdagen tot dialoog en participatie. In lijn met het concept van *brave(r) spaces* (Cristiaensen et al., 2023) worden jongeren aangemoedigd om verantwoordelijkheid op te nemen binnen een gedeelde sociale ruimte. De jongerenwerking van Ocup vzw met Bulgaarse jongeren in Sint-Amandsberg beschikt over waardevolle ervaring.

3.3.2 Beleidsmatige aanpak: stimuleren van gemeenschappen?

Gemeenschapsvorming in stedelijke wijken is een complex en gelaagd proces. Als beleidsmaker en als sociale professional 'maak' je geen gemeenschap, zoals Socius treffend stelt (Jaminé & Van den Eeckhaut, 2023). Wel kun je bestaande dynamieken versterken, nieuwe verbindingen initiëren en deze richting geven. Gemeenschappen kunnen licht en los zijn, of hecht en duurzaam, en beide vormen verdienen aandacht binnen een beleidsmatige aanpak.

Er zijn verschillende mogelijke doelstellingen om als stad in te zetten op gemeenschapsvorming. Wil men de binding tussen bewoners en het beleid versterken? Streeft men naar meer verbondenheid tussen buurtbewoners onderling? Of wil men gevoelens van onveiligheid verminderen door sociale cohesie te bevorderen? Elke finaliteit impliceert een andere invulling van het begrip 'gemeenschap' en vraagt om een aangepaste aanpak. In de praktijk lopen deze doelstellingen vaak door en naast elkaar. Beleidsmakers en professionals staan voor de uitdaging om deze verwevenheid te erkennen en er strategisch mee om te gaan.

Bestaande gemeenschappen versterken en lichte bindingen initiëren

Gemeenschapsvorming in stedelijke contexten betekent **niet alleen het creëren van nieuwe verbindingen, maar ook het erkennen en versterken van bestaande gemeenschappen**. Binnen migrantennetwerken, zoals de Bulgaren in Gent, blijkt dat interne kennismaking en gemeenschapsvorming een versterkend effect kunnen hebben op sociale cohesie en zelforganisatie (de Haan, 2023). Deze processen vormen een waardevolle basis voor bredere gemeenschapsvorming in de wijk. Steden kunnen hierop o.a. inspelen door toegankelijke ruimtes te voorzien.

Naast het versterken van bestaande gemeenschappen binnen netwerken, kan ook **het stimuleren van contacten tussen buurtbewoners onderling** bijdragen aan gemeenschapsvorming. De doelstellingen liggen hier eerder op het vlak van publieke familiariteit: het herkennen van elkaar, het delen van de publieke ruimte, en het ontstaan van lichte, niet-intensieve vormen van gemeenschap. Zulke vormen van samenleven kunnen bijdragen aan een gevoel van vertrouwdheid en veiligheid in de wijk. **Naast evenementen zoals barbecues en rommelmarkten, speelt ook de inrichting en gebruik van ruimtes een rol in het bestendigen van publieke familiariteit.**

Tegelijkertijd wijzen Nederlandse onderzoekers van het Kennisplatform Samenleven op de dubbelzinnigheid van deze lichte interacties. Hoewel ze doorgaans positieve effecten hebben, kunnen ze ook verder distantiëren wanneer mensen gedrag bij anderen als storend of als overlast ervaren (Uyterlinde et al., 2023). In zulke gevallen kunnen bestaande vooroordelen worden bevestigd, wat leidt tot stereotypering en sociale afstand. Het bewaken van lokale regelgeving, bijvoorbeeld rond nachtlawaai of sluikstorten kan dan een kader bieden waarbinnen samenleven mogelijk blijft. Dit speelt ook in Gent, waar parken zoals die rond de Tondeliërsite en het Tolhuispark ontmoetingsplekken zijn, maar tegelijk spanningen tussen verschillende bewonersgroepen kunnen blootleggen.

Voor mensen die in een overlevingsmodus zitten, zoals veel Bulgaarse Gentenaars vlak na aankomst, is deelname aan het buurtleven minder evident. Tijdelijke huisvesting, lange werkuren en een verspreide familie maken dat er weinig ruimte is voor buurtactiviteiten. Gemeenschapsvorming vraagt dan ook om randvoorwaarden: degelijke werk- en

woonomstandigheden zijn essentieel om aansluiting bij het buurtleven mogelijk te maken. Anderzijds kunnen buurtactiviteiten zorgen voor tijdelijke verlichting en nieuwe contacten.

Verder formuleren we volgende beleidsadviezen:

- Kies voor gedeeld gebruik en multifunctionaliteit van ruimte zodat mensen/groepen die elkaar niet/minder tegenkomen, vertrouwd geraken met elkaar. Inspiratie daarvoor is te vinden in onderstaande leestips.
- Zet in op initiatieven die verbinden vanuit eigen Bulgaarse culturele traditie. Initiatieven als Baba Marta zorgen voor erkenning voor Bulgaarse nieuwkomers. Ingebed in een ruimere strategie vormen ze een grote meerwaarde in het verbinden aan de stad, toegankelijke informatieverstrekking en het bouwen aan vertrouwen.

Leestip

Verdere praktische aanbevelingen voor het bevorderen van publieke familiariteit zijn te vinden in de bundel over publieke familiariteit in superdiverse wijken van het Nederlandse Kennisplatform Inclusief Samenleven: Uyterlinde, M., Brock, A., de Vries, S., & Verloove, J. (2023). 'Kennen is het niet, maar we komen elkaar hier wel tegen'. Publieke familiariteit in superdiverse wijken. (p. 24). Kennisplatform Inclusief Samenleven.

Leestip

In een adviesreport over verbinden gaat Nederlandse Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling in op infrastructuur die verbinding bevordert, waaronder mogelijkheden voor het inrichten van ruimte die publieke familiariteit versterkt op pagina 10. Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. (2005). Niet langer met de rugen naar elkaar. Een advies over verbinden (No. 37; p. 175).

Nabijheid en toegankelijkheid van sociale infrastructuur en voorzieningen

Sociaalwerkpraktijken ontstaan vaak vanuit een hoge nood of zelfs een kwestie van overleven, op plekken en voor groepen die zich in de schaduw van de Belgische welvaartsstaat bevinden (Schrooten et al., 2019, p. 16). Voor overheden blijft het een zoektocht hoe hier gepast op in te spelen. **Lokale nabijheid en verankering van sociale infrastructuur en diensten** spelen een belangrijke rol in het vertrouwen in maatschappelijke instellingen, zeker voor minder mobiele groepen zoals ouderen, kinderen en jongeren (Deleu et al., 2019).

Vertrouwen in instellingen en organisaties hangt niet alleen af van hun formele rol, maar ook van hun fysieke aanwezigheid, benaderbaarheid en de mate waarin ze inspelen op de leefwereld van bewoners. Het afstemmen van algemeen sociaal beleid op de wijk en op de doelgroep kan bijdragen aan een meer rechtvaardige en responsieve aanpak.

In lijn met wat eerder besproken werd rond outreach en doelgroepgericht werken (zie paragraaf 3.2.2), komen we tot twee aanvullende beleidsaanbevelingen:

- Investeer in nabije publieke functies en sociale voorzieningen zoals scholen, bibliotheken en ontmoetingsplekken om sociale verbinding mogelijk te maken.
- Experimenteer met een lerend netwerk voor organisaties en individuen die samenwerken met of initiatieven ontwikkelen voor Bulgaarse nieuwkomers.

Sociaal-ruimtelijk beleid als basis voor gemeenschapsvorming

Een belangrijk aspect van de hierboven beschreven wijkgerichte gemeenschapsvorming is het **gebruik van publieke en semi-publieke ruimtes**. Ondanks de onderlinge verschillen binnen de Gents-Bulgaarse gemeenschappen, ontstaan er 'eilandjes' van gemeenschapsvorming: plekken waar mensen elkaar ontmoeten, activiteiten organiseren en zich thuis voelen.

In dit kader verdienen zogenaamde **derde plekken** bijzondere aandacht. Het gaat om ruimtes waar mensen spontaan samenkomen en sociale banden kunnen ontwikkelen. Voor jongeren zijn deze plekken vaak van groot belang, maar tegelijk schaars. Beleidsmatig is het dan ook zinvol om niet alleen nieuwe derde plekken te faciliteren, maar ook bestaande plekken, zoals de kerk van Ocup vzw, het Rabotpark of het Tolhuispark, te erkennen in hun functie als gemeenschapsplek.

Derde plekken zijn geen wonderoplossing, maar kunnen een belangrijke rol spelen in het versterken van bestaande gemeenschappen en, met de nodige voorzichtigheid, het mogelijk maken van verbindingen tussen groepen. Gemeenschapsvorming is in die zin niet alleen een sociaal proces, maar ook een ruimtelijke en beleidsmatige uitdaging. Sociale professionals, waaronder jeugdwerkers, zijn nodig om dergelijke processen duurzaam te ondersteunen en richting te geven.

Gentrificatie van wijken leidt tot erg verschillende verwachtingen en gebruik van de wijk en van de publieke ruimte. Respondenten geven toenemende spanningen aan over het gebruik van de beschikbare ruimte.

Exemplarisch in dat verband is de Tondelierssite, zoals één van de wijkregisseurs aanhaalt:

Rond dat park ligt het Tondelierproject, een prestigeproject met de belofte van een groene oase van rust, vlak bij het centrum van Gent. Maar wie daar komt wonen, komt terecht in de Rabotwijk: een levendige buurt met heel eigen dynamieken. (Wijkregisseur)

Hoewel de Tondeliersite vaak als voorbeeld wordt genoemd, doen gelijkaardige fenomenen zich ook elders voor, onder meer rond het Tolhuispark. Kapitaalkrachtige nieuwkomers hebben vaak een andere visie en mogelijks meer invloed op de invulling van ruimte. Zij gebruiken publieke ruimte op een andere manier: ontmoetingen gebeuren vaker in de privésfeer (De Visscher, 2008). Dit kan de sociale functie van publieke ruimte onder druk zetten en leiden tot het verdringen van sociaal kwetsbare gebruikers, die juist sterk afhankelijk zijn van die functie. De Stad moet dus alert zijn naar wiens beeld een plein of een wijk ontwikkeld wordt.

Dit brengt ons tot volgende beleidsaanbevelingen:

- Blijf bewoners en gebruikers betrekken bij de inrichting van publieke ruimte en beklemtoon de sociale functie. Op die manier krijgt ruimte niet enkel een doorgangsfunctie maar ook een verblijfsfunctie die herkenning en ontmoeting mogelijk maakt.
- Maar voorzie ook in ruimtes en professionele omkadering die *safe spaces* mogelijk maken.
- Zorg voor realistische en inclusieve beeldvorming, zodat mensen weten wat te verwachten van een plein of wijk en er zich gepast tegenover kunnen verhouden.

3.3.3 Interventies

Plaats als opstap voor gemeenschapsvorming

Buurtorganisaties slagen er niet altijd in om bewoners uit Bulgaarse gemeenschappen te bereiken. Ze weten vaak niet goed hoe ze aansluiting kunnen vinden, terwijl Bulgaarse Gentenaars zich soms niet aangesproken voelen, niet op de hoogte zijn van het aanbod, of hun woonplek als tijdelijk beschouwen. Toch blijkt de publieke ruimte voor sommigen van betekenis, vooral als ontmoetingsplek binnen de eigen netwerken.

Door als organisatie een open en laagdrempelige plek te voorzien, worden mensen wél bereikt. Zulke ruimtes creëren kansen voor aanwezigheid, ontmoeting en het laten groeien van gemeenschappen.

<i>CAIMeR-schema: Fysieke plaats bieden voor mensen uit de Bulgaarse gemeenschappen</i>	
Context	Organisaties die actief zijn in Gentse wijken geven aan dat ze mensen uit de Bulgaarse gemeenschappen moeilijk bereiken. Veel Bulgaarse Gentenaars wonen klein of samen met meerdere families. Ondanks het dominante beeld van afwezigheid, zijn er ook vormen van onderlinge gemeenschapsvorming.
Actoren	Ocup vzw, Jong vzw, Buurtcentra, lokale initiatieven.
Interventie	Een open en laagdrempelige werking die uitnodigt tot aanwezigheid in een semi-publieke ruimte waar mensen zich welkom en veilig voelen. Voorbeelden zijn de weggeefwinkel, voedselbedeling en de Chalet van Ocup vzw. Er wordt bewust niet gevraagd naar achtergrond, taal of naam. Eigenaarschap ontstaat doordat mensen zich de plek deels toe-eigenen.
Mechanisme	Toegankelijkheid en het combineren van anonimiteit met vertrouwdsheid. De fysieke ruimte fungeert als een veilige tussenruimte waar mensen kunnen zijn zonder verplichtingen.
Resultaat	Reëel resultaat: <ul style="list-style-type: none"> - Groepen die vaak als ‘moeilijk bereikbaar’ worden omschreven, komen over de vloer. Door het respecteren van hun privacy is er soms weinig zicht op hun exacte kenmerken, maar de drempel tot contact is verlaagd. Potentieel resultaat (geformuleerd als hoop of doel): <ul style="list-style-type: none"> - Een versterkt gemeenschapsgevoel en meer vertrouwen in lokale initiatieven bij Bulgaarse Gentenaars.

Culturele tradities meenemen in activiteiten

Om de betrokkenheid van moeilijk bereikbare groepen te vergroten, is het belangrijk om interventies af te stemmen op hun leefwereld. Het CAIMeR-schema hieronder schetst hoe culturele tradities kunnen worden geïntegreerd in activiteiten, zodat bestaande gemeenschappen worden erkend en versterkt. Deze aanpak combineert ontmoeting met informatie en ondersteuning.

<i>CAIMeR-schema: Culturele tradities integreren in activiteiten</i>	
Context	Organisaties die actief zijn in Gentse wijken geven aan dat ze mensen uit de Bulgaarse gemeenschap moeilijk bereiken. Activiteiten uit het bestaande aanbod sluiten niet altijd aan bij interesses van Bulgaarse Gentenaars, waardoor betrokkenheid beperkt blijft.
Actoren	Buurt organisaties, scholen, lokale dienstencentra. Sleutelfiguren uit de Bulgaarse gemeenschap Bulgaarse buurtbewoners
Interventie	Activiteiten koppelen aan bestaande culturele tradities (bv. Baba Marta, offerfeest, dans, muziek). Bij het inclusief samenbrengen van mensen rond een bepaalde traditie ook inzetten op informatie en versterking, zodat deelnemers niet alleen cultureel herkenning ervaren, maar ook praktische kennis opdoen over voorzieningen en mogelijkheden in de wijk.
Mechanisme	Aansluiten bij culturele elementen waar mensen affiniteit mee hebben (bv. Baba Marta). Activiteiten toegankelijk en herkenbaar maken. Werken met een vaste sleutelfiguur die vertrouwen opbouwt. Aandachtspunt: zorg voor een inclusieve aanpak, zodat ook andere bewoners zich welkom voelen en uitsluiting wordt vermeden.
Resultaat	Korte termijn: <ul style="list-style-type: none"> - Bulgaarse bewoners voelen zich erkend en gewaardeerd - Positieve zichtbaarheid van culturele tradities - Bewoners maken kennis met voorzieningen die ze anders niet bezoeken en worden er ook versterkt - Vaste bezoekers ontwikkelen minder vooroordelen; interculturele uitwisseling neemt toe Lange termijn/verhoopt resultaat: <ul style="list-style-type: none"> - Meer vertrouwen in voorzieningen en instellingen - Versterking van sociale cohesie binnen de wijk

4. Bundeling beleidsaanbevelingen

In dit hoofdstuk bundelen we de beleidsaanbevelingen die tijdens het onderzoek naar voren kwamen. Het gaat om een herhaling van de aanbevelingen uit hoofdstuk 3, aangevuld met inzichten die gaandeweg het project werden geformuleerd en besproken binnen de stuurgroep.

4.1 Aankomen in Gent: beleid gericht op aankomst en nieuwkomers

Valideren

- **Geef erkenning**, onder meer in taalgebruik, aan de aankomstwijken in de 19^e-eeuwse gordel, als buurten met kansen, mogelijkheden en een eigen dynamiek, niet enkel met problemen.
- **Faciliteer experiment en innovatie** in de wijken. Ondersteun eigen (economische, sociale, ruimtelijke ...) initiatieven en zelforganisaties van Bulgaarse Gentenaars in de wijk. Bijvoorbeeld door: ontmoetingsruimte te geven aan startende initiatieven, subsidiereglementen toegankelijk en flexibel te maken, eigen netwerken en populaire handelszaken te zien als vindplaatsen, culturele organisaties een zichtbare plaats te geven op evenementen van de Stad ...

Complementeren

- Investeer in een **zo hoog mogelijk bereik** van IEM-migranten om zoveel mogelijk nieuwkomers op de radar te krijgen.
- Kies voor een **toegankelijk, laagdrempelig, 'light' onthaal(beleid)** voor Unieburgers. Inspiratie kan bijvoorbeeld gehaald worden bij de werking van Toeleders van PIN vzw (zie hieronder).
- **Oren en ogen in de wijk zijn essentieel**. Blijf kiezen voor veldwerkers die noden en drempels signaleren, vertrouwen opbouwen en contacten leggen met sleutelfiguren, cruciaal voor conflictbemiddeling en zicht op verschuivingen in de informele aankomstinfrastructuur. Ook wijkagenten, gemeenschapswachten, medewerkers groendienst, postbodes... kunnen hier een belangrijke rol in spelen aangezien zij dagelijks in de wijk aanwezig zijn.
- Voorzie in een voldoende aanbod aan **kleine, betaalbare transitiewoningen**. Onderzoek mogelijkheden en goede praktijken (zie bv. Stassijns, 2025).
- Voorzie een combinatie van **fysieke en sociale interventies**: investeren in fysieke plaatsen waar ontmoeting en detectie mogelijk is én in participatie van bewoners om het formele aankomstbeleid uit te tekenen.

Reguleren

- Zorg voor **toegankelijke, correcte informatie** die door Gents-Bulgaarse sleutelfiguren verspreid kan worden via de eigen kanalen (sociale media, organisaties, Bulgaarse middenstand, ...) om nieuwkomers te informeren over rechten en het circuleren van mogelijks foute informatie tegen te gaan.
- Zoek een **evenwicht** tussen het reguleren van uitwassen en het faciliteren van informele kansen.
- Geef **ruimte en tijd aan het loket migratie** om arbeidscontracten te screenen op basis van een lijst van werkgevers op zwarte lijst en melding te maken van mogelijks misbruik.
- Zet is op **interdisciplinaire (case-)begeleiding** van individuen die worden uitgebuit en stappen kunnen/willen ondernemen aan de hand van begeleiding en het opbouwen van een vertrouwensrelatie door nabije professionals i.s.m. partners als vakbond, jobteam, politie, ...

4.2 Sociale mobiliteit versterken

Aanbevelingen in verband met outreach

- Investeer in **laagdrempelige, aanklappende nuldelijnsinitiatieven** in functie van bereik en detectie. Dit kan door verder te kiezen voor een nuldelijnswerking in de vorm van buurtstewards, straathoekwerk en buurtwerkers. Verschillende organisaties en werkingen kennen een verschillend bereik. Vanuit dit laagdrempelig bereik, kan toegeleid worden naar het reguliere hulp-, buurt- en vrije tijdsaanbod. Aanklappend werken over beleidsdomeinen heen werkt. De verschillende diensten en organisaties hebben daarvoor een mandaat nodig.
- Benader **vertrouwde plekken** zoals Bulgaarse winkels, scholen en pleinen als strategische vindplaatsen voor outreach en verbinding met nieuwkomers.
- Ondersteun nuldelijnswerkers in de **samenwerking met en doorverwijzing naar** de eerste en tweede lijn.

Aanbevelingen voor een doelgroepsensitief lokaal beleid

- Blijf kiezen voor een **gedifferentieerde benadering** die rekening houdt met de variatie binnen de Bulgaarse gemeenschappen. Zorg voor complementariteit en afstemming tussen verschillende beleidsbenaderingen.
- **Kies voor proportionele en toegankelijke reguliere hulp- en dienstverlening** en doorverwijzing om sociale grondrechten te realiseren en condities voor samenleven te creëren.
- **Informeel en ondersteun organisaties en diensten** om proportioneel en doelgroepsensitief te werken, zodat gelijkwaardige toegang tot rechten mogelijk is.
- **Gebruik ontmoetingsplekken en populaire handelszaken** (zoals cafés, sporthallen, parken, winkels, kappers) voor het communiceren van betrouwbare informatie en

vindplaatsgericht werken. Overweeg formele erkenning en ondersteuning van rolmodellen/sleutelfiguren.

- **Informeer en sensibiliseer Bulgaarse Gentenaars** over hun rechten en mogelijkheden via vertrouwde kanalen: filmpjes in het Bulgaars, informatie via de Bulgaarse middenstand, en het aanspreken van sleutelfiguren en -organisaties in de gemeenschappen.
- **Sensibiliseer organisaties en partners** over de specificiteit van EU-migratie. Deze trajecten verschillen van bijvoorbeeld vluchtelingen. Wat betekent dit voor het sociaal werk?
- **Benut het potentieel van gezinnen en kinderen** in het integratieproces. Kinderen groeien op in een nieuwe context en kunnen kansen creëren binnen hun familie.
- **Verduurzaam opgebouwde expertise en projecten**, niet enkel via methodieken en werkzame factoren, maar ook via personeel. Borg de kennis van Tiftik in de stedelijke organisatie door veldwerkers een structurele opdracht te geven.
- **Waardeer ervaringskennis** als volwaardige bron voor beleid.
- **Blijf alert voor nieuwe sleutelfiguren** die kunnen toeleiden tot andere Bulgaarse Gentenaars.
- **Waardeer zachte (proces)indicatoren**: evalueer niet enkel op numeriek bereik, maar ook op processen rond vertrouwen, versterking en toeleiding.
- **Verzamel betrouwbare data**. Er blijven nog vele vraagstukken over de aanwezigheid en de omgang met Gentse migranten.
- **Stimuleer samenwerking en informatie-uitwisseling** tussen proactieve, preventieve, repressieve en curatieve diensten, tussen hulpverlening en politie. Zo kan uitbuiting op de arbeidsmarkt planmatig en doelgericht worden aangepakt. Maak gebruik van bestaande expertise bij Jobteam, Buurtstewards en andere hulpverleners.
- **Volg het Interreg-project EUM POWER** (EU Migrants Promoting Openness With Equal Rights) op en evalueer de relevantie voor Gent: <https://www.interregeurope.eu/eum-power>
- **Maak het Meldpunt voor inbreuken op Vlaamse maatregelen** inzake werk en sociale economie toegankelijker en beter ontsloten.

4.3 Wijkgericht beleid

Nabijheid en toegankelijkheid van sociale infrastructuur en voorzieningen

- **Investeer in nabije publieke functies en sociale voorzieningen** zoals scholen, bibliotheken en ontmoetingsplekken om sociale verbinding mogelijk te maken.
- **Experimenteer met een lerend netwerk** voor organisaties en individuen die samenwerken met of initiatieven ontwikkelen voor Bulgaarse nieuwkomers.

Stimuleren van lichte en hechte bindingen

- **Zet in op initiatieven die verbinden via Bulgaarse culturele tradities**. Initiatieven zoals Baba Marta zorgen voor erkenning en kunnen bijdragen aan verbinding met de stad, toegankelijke informatieverstrekking en het opbouwen van vertrouwen.
- **Kies voor gedeeld gebruik en multifunctionaliteit van ruimte** zodat mensen en groepen die elkaar weinig tegenkomen, vertrouwd raken met elkaar.

Inzetten op sociaal-ruimtelijk beleid

- Blijf **bewoners en gebruikers betrekken** bij de inrichting van publieke ruimte en beklemtoon de sociale functie. Op die manier krijgt ruimte niet enkel een doorgangsfunctie maar ook een verblijfsfunctie die herkenning en ontmoeting mogelijk maakt.
- Maar voorzie ook in **ruimtes en professionele omkadering die 'safe spaces' mogelijk maken**.
- Zorg voor **realistische en inclusieve beeldvorming**, zodat mensen weten wat te verwachten van een plein of wijk en er zich gepast tegenover kunnen verhouden.

4.4 Bovenlokaal beleid

- **Monitor en evalueer de vernieuwde inschrijvingsprocedure voor EU-burgers bij de gemeentes.** De recente verstrenging kan leiden tot een toename van het aantal Bulgaren dat zonder wettig verblijf in Gent verblijft.
- **Zet in op huisvesting en werk.** Deze thema's overstijgen de grenzen van Gent: huisbazen en werkgevers zijn vaak buiten de stad gevestigd, en ook het werk (bv. in vleesverwerkende bedrijven) situeert zich geregeld buiten Gent.
- **Wonen:** Verken publiek-private samenwerkingen om tijdelijke transitiewoningen voor nieuwkomers te voorzien, naar het voorbeeld van praktijken in Nederland en in andere steden.
- **Tewerkstelling:** Werk aan een bovenlokale aanpak in samenwerking met de sociale inspectie om uitbuiting tegen te gaan. Versterk controle op schijnzelfstandigheid. Dit staat op de agenda van het federale regeerakkoord en vraagt zowel een repressieve als een proactieve en preventieve aanpak.
- **Stimuleer samenwerking tussen lokale besturen, middenveld en Vlaamse en federale diensten.** Denk aan overleg met steden zoals Genk of op VVSG-niveau.
- **Investeer in stadsvernieuwing en projectsubsidies** voor lokale experimenten. Tiftik heeft aangetoond dat dergelijke initiatieven beweging kunnen brengen.
- **Neem initiatieven bij de EU die werk maken van sociale harmonisatie.** Er is nood aan een sociaal Europa dat inzet op gemeenschappelijke minimumlonen en een gelijkschakeling van arbeidsvoorwaarden, en dit op een zo hoog mogelijk niveau (zie Gentse gemeenteraad, 2015).
- Werken aan een eengemaakte **EU-database** voor rijksregisternummers om de informatie-uitwisseling tussen landen te verbeteren, de registratie van migranten te vergemakkelijken en fraude te voorkomen (zie Balabanova & Zanoni, 2024).

5. Besluit

Dit rapport biedt een genuanceerd en praktijkgericht inzicht in de diversiteit en complexiteit van de Bulgaarse migratie in Gent. Op basis van kwalitatieve interviews met Bulgaarse Gentenaars en sociale professionals, en in nauwe afstemming met de ervaringen uit het wijkverbeteringsproject Tiftik, werden de onderzoeksvragen beantwoord en verrijkt met beleidsimplicaties.

De Bulgaarse migratie blijkt geen homogeen fenomeen, maar een gelaagd geheel van gemeenschappen met uiteenlopende migratiemotieven, sociaaleconomische posities en culturele achtergronden. Binnen deze diversiteit zijn er kwetsbare groepen, waaronder kortgeschoolden, Roma en Turkssprekende Bulgaren, die geconfronteerd worden met preciaire huisvesting en informele arbeid. Tegelijk zijn er ook meer gevestigde profielen die zich duurzaam integreren en sociaal-economisch vooruitgaan.

Het sociaal kapitaal van nieuwkomers is bij aankomst vaak beperkt en gelinkt aan familie of urgente noden. Informele netwerken spelen een cruciale rol in werk- en woontoeleiding, maar brengen ook risico's op afhankelijkheid en uitbuiting met zich mee. De formele aankomstinfrastructuur is niet altijd toegankelijk of afgestemd op de realiteit van EU-migranten, wat kan leiden tot onderbescherming. De informele aankomstinfrastructuur is deels voorzien vanuit de al langer aanwezige Turkse gemeenschappen. Stad Gent ondernam de afgelopen jaren al stappen om IEM te omkaderen, maar er blijven uitdagingen bestaan, ook op het vlak van gemeenschapsvorming en sociale integratie. Het bereiken van deze groepen blijkt voor professionals en buurtorganisaties uitdagend, onder meer door wantrouwen en taalbarrières.

De Bulgaarse migratie kent ook een ruimtelijke dimensie. In de wijken Rabot-Blaisantvest en Sluizeken-Tolhuis-Ham, waar een aanzienlijke Bulgaarse populatie woont, werd het wijkverbeteringsproject Tiftik uitgerold. Dit bood een kans om lokaal en experimenteel aan de slag te gaan. Het Tiftik project toonde aan dat wijkgericht werken, met aandacht voor presentie, ontmoeting en interculturele bemiddeling, een effectieve manier is om verbinding te maken met moeilijk bereikbare groepen. De inzet van veldwerkers en buurtgerichte initiatieven creëerde ruimte voor vertrouwen, detectie van noden en het versterken van sociale grondrechten. Tegelijk werd duidelijk dat structurele barrières, zoals de toegang tot werk en huisvesting, gemeenschapsvorming vaak in de weg staan. Deze structurele barrières werden aanvankelijk onderschat in het Tiftik project. Gaandeweg verschoof de focus naar (toeleiding naar) individuele hulpverlening, als noodzakelijke stap richting collectieve en buurtgerichte werking. Hierdoor was het ook niet altijd mogelijk om de kennis en aanpak van dit project duurzaam te verbinden met de werking van andere cruciale diensten en spelers in deze betrokken wijken. Het is aanbevolen om hier in de afrondende fase van het Tiftik project en de nasleep van dit onderzoek nog verder op in te zetten.

Ook gemeenschapsvorming onder Bulgaarse Gentenaars verloopt niet vanzelfsprekend. Er zijn spanningen tussen subgroepen, beperkte onderlinge interactie en weinig gedeelde identiteitsvorming. Toch ontstaan er ook momenten van verbinding, bijvoorbeeld via culturele tradities, gedeeld gebruik van publieke ruimte of gedeelde bekommernissen. Beleidsmatig vraagt dit om een meersporenaanpak die zowel inzet op het versterken van bestaande gemeenschappen als het faciliteren van lichte vormen van publieke familiariteit (zie hoofdstuk 4 voor een overzicht van alle concrete beleidsaanbevelingen).

De inzichten uit dit onderzoek en het Tiftik project wijzen op de noodzaak van een rechtvaardig, doelgroepsensitief en wijkgericht beleid. Dit betekent investeren in laagdrempelige outreach, het erkennen van informele dynamieken, het versterken van formele infrastructuur, en het duurzaam verankeren van opgebouwde expertise. Sociale rechtenbescherming vormt daarbij een kernopdracht: niet alleen door het garanderen van toegang tot basisrechten, maar ook door proactief te werken aan het verminderen van drempels en het voorkomen van uitsluiting.

Een aantal interventies worden in dit rapport weergegeven en geanalyseerd via CAIMeR-schema's. Het rapport bundelt beleidsaanbevelingen die voortkomen uit praktijkanalyse, gesprekken met betrokkenen en overleg met de stuurgroep. In een context van stedelijke transformatie en gentrificatie is het essentieel dat de Stad Gent deze beleidslijnen verder ontwikkelt en afstemt op de veranderende realiteit van haar inwoners.

6. Bibliografie

- Agentschap Binnenlands Bestuur. (2025). *Voortgangsrapport 2024. Oproep wijkverbeteringscontract 2021 WEB-Tiftik*.
- Balabanova, I., & Zaroni, P. (2024). *Motivaties, netwerken en toekomstplannen van Bulgaarse nieuwkomers in Waterschei/Genk: Een kwalitatieve studie ter verbetering van de lokale governance van migratie* (p. 100). UHasselt.
- Beeckmans, L. (2017). *Wonen in Diversiteit. Inclusieve woonvormen voor nieuwkomers*. Antwerpen: HEIM in samenwerking met het Vlaams Architectuurinstituut, de Singel Internationale Kunstcampus en het Team Vlaams Bouwmeester.
- Blokland, T. (2009). Het belang van publieke familiariteit in de openbare ruimte. *Beleid En Maatschappij*, 36. <https://doi.org/10.5553/BenM/2009036003005>
- Blom, B., & Morén, S. (2010). Explaining Social Work Practice—The CAIMeR theory. *Journal of Social Work*, 10(1), 98–119. <https://doi.org/10.1177/1468017309350661>
- Boost, D. (2016). *Brugfiguren intra-Europese migratie: Eindevaluatie* (p. 131). Universiteit Antwerpen.
- Boost, D., Cools, P., & Raeymaeckers, P. (2017). Handvatten voor de ontwikkeling en evaluatie van lokaal sociaal beleid: Het CAIMeR-model. In *Armoede en sociale uitsluiting: Jaarboek 2017* (pp. 153–167). Acco.
- Burgess, E. W. (1925). The Growth of the City: An Introduction to a Research Project. In J. M. Marzluff, E. Shulenberger, W. Endlicher, M. Alberti, G. Bradley, C. Ryan, U. Simon, & C. ZumBrunnen (Eds.), *Urban Ecology: An International Perspective on the Interaction Between Humans and Nature (heruitgave 2008)* (pp. 71–78). Springer US. https://doi.org/10.1007/978-0-387-73412-5_5
- Ciobanu, C. (2008, Maart 17). *Turkse Bulgaren “zondebok” van EU-frustraties*. MO* Magazine. <https://www.mo.be/nieuws/turkse-bulgaren-zondebok-van-eu-frustraties>
- Clycq, N., & Wauters, J. (2015). Involving Roma parents: Analysing the good practice of a primary school in Ghent. *British Journal of Sociology of Education*. <https://doi.org/10.1080/01425692.2015.1081053>
- Cristiaensen, P., Görgöz, R., Kerger, D., Van Bouchaute, B., & Van Leuven, A. (2023). *Van safe naar brave spaces* (p. 22). Artevelde Hogeschool. <https://ahscdn.be>

- Csata, Z., Hlatky, R., & Liu, A. H. (2021). How to head count ethnic minorities: Validity of census surveys versus other identification strategies. *East European Politics*, 37(3), 572–592. <https://doi.org/10.1080/21599165.2020.1843439>
- De Backer, M. (2012). *Finding one's place: Place in the process of arrival* [Master's dissertation]. VUB.
- De Gendt, T. (2024). *De Poorten. Een verborgen geschiedenis van de wijken die de stad veranderen*. Lannoo.
- De Gendt, T. (2025, Oktober 11). *Historica Tina De Gendt: 'Je kunt de geschiedenis van een stad niet schrijven zonder het te hebben over migratie'*. MO* Magazine. <https://www.mo.be/interview/tina-de-gendt-volkswijken-zijn-plaatsen-waar-de-wereld-niet-alleen-verandert-maar-ook-veranderd-wordt->
- de Haas, H. (2023). *Hoe migratie echt werkt. Het ware verhaal over migratie aan de hand van 22 mythen*. Spectrum.
- De Visscher, S. (2008). *De sociaal pedagogische betekenis van de woonomgeving*. Universiteit Gent.
- Debruyne, P., & Meeus, B. (2018, Oktober 5). *Wie de stad niet door de lens van superdiversiteit bekijkt, kan er geen gemeenschap van maken*. MO* Magazine. <https://www.mo.be/analyse/de-superdiverse-stad-wordt-steeds-complexer-en-gelaagder-en-daar-kunnen-we-wat-mee>
- Deleu, H., Claeys, J., Meys, F., Verhaegen, I., & Vos, E. (2019). *Buurtgericht werken: Hoe kunnen Brusselse welzijnsorganisaties de netwerken van hun buurt versterken om sociaal isolement van kwetsbare burgers tegen te gaan? Literatuurstudie van het Resokit project*. Odisee Hogeschool.
- Demireva, N., & Zwysen, W. (2022). Wellbeing in local areas: How trust, happiness, social distance and experience of discrimination differ in the perceived ethnic enclave. *European Societies*, 24(1), 83–110. <https://doi.org/10.1080/14616696.2021.2006258>
- Devaux, U. (2017). *Ghent as a second home for many Bulgarians. Analysis of the City's policy regarding Intra-European Migration and the life of Bulgarians* [Master's dissertation]. Universiteit Gent.
- Dienst Burgerzaken. (2025). *Cijfers Burgerzaken over Bulgaren in Gent* [Personal communication].
- Dienst Burgerzaken - Migratie. (2025, Juli 30). *Inschrijving als EU-burger (aanvraag EU kaart): Enkel nog opstart met volledig dossier*. Stad Gent.
- Duyvendak, J., & Hurenkamp, M. (2004). *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*.

- European Union Agency for Fundamental Rights. (2023). *Roma in 10 European Countries. Roma Survey 2021—Main results* (p. 83). AFR. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf
- Fairwork Belgium. (2025). *How can I prove that I have worked?* <https://www.fairworkbelgium.be/en/faq/how-do-i-prove-that-i-have-worked/>
- Geldof, D., & Oosterlynck, S. (2019, April 25). *Conviviaal samenleven in de superdiverse stad*. Sociaal.Net. <https://sociaal.net/achtergrond/conviviaal-samenleven-in-superdiverse-stad/>
- Gemeenteraad Gent. (2015). *Beleidsnota: Een Gentse visie op Intra-Europese migratie (IEM)—Goedkeuring*.
- Grymonprez, H., & Roose, R. (2022). Towards a clearer understanding of the transformational potential of outreach work. *European Journal of Social Work*, 25(1), 26–40. <https://doi.org/10.1080/13691457.2019.1567468>
- Hutak, M. (2020). *Jij hebt ons niet ontdekt: wij waren hier al*. Uitgeverij Pluim.
- Interprovinciale werking Data & Analyse. (2025). *Rapport bevolking en huishoudens Gent*. https://provincies.incijfers.be/databank/report?id=rapport_demografie&input_geo=gemeente_44021
- Jaminé, S., & Van den Eeckhaut, G. (2023, February). *De gemeenschapsvormende functie*. Socius. <https://socius.be/wp-content/uploads/2023/03/Gemeenschapsvormende-functie.pdf>
- Keuzenkamp, S., & van Hoorn, E. (2022). *Ervaringskennis: Betekenissen, bronnen en invloed*. Movisie. <https://www.movisie.nl/publicatie/ervaringskennis-betekenissen-bronnen-invloed>
- Kutlay, M. (2017). The Turks of Bulgaria: An Outlier Case of Forced Migration and Voluntary Return. *International Migration*, 55(5), 162–179. <https://doi.org/10.1111/imig.12381>
- kvk. (2012, January 23). *Gentse Bulgaren stichten eerste vereniging*. Nieuwsblad. <https://www.nieuwsblad.be/regio/oost-vlaanderen/regio-gent/gent/gentse-bulgaren-stichten-eerste-vereniging/57370901.html>
- Mahon, M. (1999). The Turkish minority under communist Bulgaria—Politics of ethnicity and power. *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 1(2), 149–162. <https://doi.org/10.1080/14613199908413996>

- McMillan, D., & Chavis, D. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14, 6–23. [https://doi.org/10.1002/1520-6629\(198601\)14:13.0.CO;2-I](https://doi.org/10.1002/1520-6629(198601)14:13.0.CO;2-I)
- Meeus, B. (2017). Challenging the figure of the ‘migrant entrepreneur’: Place-based solidarities in the Romanian arrival infrastructure in Brussels. In *Place, Diversity and Solidarity*. Routledge.
- Meeus, B., Van Heur, B., & Arnaut, K. (2019). Migration and the infrastructural politics of urban arrival. In *Arrival infrastructures: Migration and urban social mobilities* (pp. 1–32). Routledge.
- MYRIA. (2024). *Migratie in cijfers en in rechten 2024: Het jaarverslag van Myria*. <https://www.myria.be/nl/publicaties/migratie-in-cijfers-en-in-rechten-2024>
- National Statistical Institute. (2021). *Ethno-cultural characteristics of the population as of september 7, 2021*. NSI. www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Census2021-ethnos_en.pdf
- Oldenburg, R. (1989). *The great good place: Cafés, coffee Shops, community centers, beauty parlors, general stores, bars, hangouts, and how they get you through the day*. Paragon House.
- Onderwijscentrum Gent. (2017). *Wij slaan de brug! 20 jaar brugfiguren in Gent. School, ouders en buurt dicht bij elkaar*. Stad Gent.
- Oosterlynck, S., & Albeda, Y. (2018, Juni 13). Over het belang van de buurt. *Vicinia*.
- Pharos. (2024). *Zorgen en kansen voor Bulgaren en hun kinderen in kwetsbare positie. Een verkennend onderzoek in Zaandam-Oost* (Beter in Beeld, p. 55). Pharos.
- PIN vzw. (2025). *PIN Partners in Integratie*. PIN. <https://pinvzw.be/onze-toeiders>
- Pype, A. (2025). “У ДОМА”, “EVDE” or “THUIS”. *The images of the Bulgarian communities in Ghent [Master’s dissertation]*. Universiteit Gent.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. (2005). *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden* (No. 37; p. 175). RMO.
- Saunders, D. (2011). *Arrival City: How the largest migration in history is reshaping our world*. Windmill Books.
- Schillebeeckx, E. (2019). *Aankomstwijken in Vlaanderen: Een onderzoek naar gelocaliseerde bronnen voor het aankomst- en transitieproces van migranten* [Doctoraat]. Universiteit Antwerpen KU Leuven.
- Schouppe, W. (2023, June 7). Gent draaischijf voor sociale uitbuiting van Bulgaren: “Echte maffiapraktijken, ik kreeg 50 euro per week”. VRT NWS.

<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/06/05/gent-draaischijf-voor-sociale-uitbuiting-bij-bulgaren-bendes-b/>

- Schrooten, M., & Meeus, B. (2020). The possible role and position of social work as part of the arrival infrastructure. *European Journal of Social Work*, 23(3), 414–424. <https://doi.org/10.1080/13691457.2019.1688257>
- Schrooten, M., Thys, R., & Debruyne, P. (2019). Sociaal schaduwwerk in de spotlights. In *Sociaal schaduwwerk, over informele spelers in het welzijnslandschap* (pp. 11–28). Politeia.
- Schrooten, M., Withaecx, S., Geldof, D., & Lavent, M. (2015). *Transmigratie, hulp verlenen in een wereld van superdiversiteit*. Acco.
- Schuermans, N., Oosterlynck, S., Swerts, T., Vandenabeelde, J., & Jans, M. (2017). Solidariteit in superdiversiteit. *Agora*, 16–19.
- Schuermans, N., Schrooten, M., & De Backer, M. (2018). Informele en formele sociaalwerkpraktijken als aankomstinfrastructuren voor nieuwkomers. In *Sociaal Schaduwwerk. Over informele spelers in het welzijnslandschap* (pp. 147–159). Politeia.
- Stanchev, K. (2021). Administrative Unfairness: The case of Roma in Bulgaria. *Administrative Fairness*, 12(2), 15–32. <https://doi.org/10.58894/EJPP.2021.2.390>
- Staring, R., & Stokkom, B. (2017). Superdiversiteit, wijken van aankomst en conflicten. Een inleiding. *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit*, 7, 3–20. <https://doi.org/10.5553/TCC/221195072017007001001>
- Stassijns, J. (2025, mei 23). Voormalig kantoorgebouw omgebouwd tot huisvesting voor 183 arbeidsmigranten: het kost 26 euro per nacht, alles inbegrepen. *Gazet van Antwerpen*. <https://www.gva.be/regio/antwerpen/regio-antwerpen/antwerpen/voormalig-kantoorgebouw-omgebouwd-tot-huisvesting-voor-183-arbeidsmigranten-het-kost-26-euro-per-nacht-alles-inbegrepen/>
- Stroo, S., & Raes, E. (2018). De buurt, een wereld in verandering. Visies uit de 19de en de 20ste eeuw omtrent de buurt en het samenwonen. *Vicinia*.
- Swerts, I. (2023). Een juridisch kluwen: De wisselwerking tussen het verblijfsrecht en het recht op sociale bijstand van Unieburgers. *Tijdschrift Vreemdelingenrecht* (pp. 98-111).

- Uyterlinde, M., Brock, A., de Vries, S., & Verloove, J. (2023). *'Kennen is het niet, maar we komen elkaar hier wel tegen'*. *Publieke familiariteit in superdiverse wijken*. (p. 24). Kennisplatform Inclusief Samenleven.
- Van Ceulebroeck, N. (2014). *Komt een betere morgen... Participatie van Roma-jeugd aan buurt en beleid in Vlaanderen*. VVJ (p. 65).
- Van Ceulebroeck, N., Ferny, L., Bervens, L. (2022) *Roma, meer dan Roma. Over narratief onderzoek met rolmodellen uit de Roma gemeenschap*, Antwerpen: AP Hogeschool (ongepubliceerd rapport)
- Verhaeghe, P.-P., Van der Bracht, K., & Van de Putte, B. (2012). *Migrant zkt toekomst*. Garant.
- Vlaams Instituut Gezond Leven. (2025). *Proportioneel universalisme als richtinggevend principe*. <https://www.gezondleven.be/themas/gezondheidsongelijkheid/kunnen-preventie-en-gezondheidsbevordering-gezondheidsongelijkheid-vergroten-of-verkleinen/proportioneel-universalisme-als-richtinggevend-principe>
- Vluchtelingenwerk Vlaanderen. (2024). *Nieuwkomers en lokale gemeenschappen*. <https://vluchtelingenwerk.be/nieuwkomers-en-lokale-gemeenschappen>
- VROM-raad. (2006). *Stad en stijging: Sociale stijging als leidraad voor stedelijke vernieuwing*. VROM-raad. <https://www.rli.nl/sites/default/files/stadenstijging10-2006advies.pdf>
- Warhola, J. W., & Boteva, O. (2003). The Turkish Minority in Contemporary Bulgaria. *Nationalities Papers*, 31(3), 255–279. <https://doi.org/10.1080/0090599032000115484>
- Zapyranova, G., & Tonkov. (2024, October 22). No one trusts elections less than Bulgarians. *Gallup.Com*. <https://news.gallup.com/poll/652433/no-one-trusts-elections-less-bulgarians.aspx>

Bijlage

Pdf: twopager 'Bulgaarse Gemeenschappen in/door/langs Gent'

Er is niet één groep Bulgaarse Gentenaars, maar net een **grote diversiteit**: naar sociaaleconomische status, taal, opleiding, gender, etniciteit, afstand tot de samenleving, ...

- Onderling wisselende samenhang en discriminatie tussen Bulgaarse Gentenaars
- Wisselende ervaringen van organisaties en dienstverlening

BULGAARSE ORIGINE - 13.502 BURGERS

BULGAARSE NATIONALITEIT - 11.252 BURGERS

AANTAL ONDER DE RADAR??

- Intra-Europese migratie: vrij verkeer, verkrijgen EU-kaart als aan de voorwaarden van vrij verkeer is voldaan zoals o.a. een arbeidscontract, familiebanden of voldoende bestaansmiddelen.
- Komen in Gent aan via kettingmigratie (eigen netwerk) vaak voor werk en nadien gezinshereniging.
- Een groot deel migreert door armoede, gebrek aan kansen en/of uitsluiting. De armoede, lage scholing en jarenlange discriminatie en wantrouwen migreren mee.
- Door vrij verkeer binnen EU geen verplichte inburgering.

Grote verschillen in kwetsbaarheid! Enkele rode draden in de verhalen...

Tewerkstelling	Zwaar, onzeker, uitbuiting, slechte voorwaarden, gebrekkige contracten
Huisvesting	Tijdelijk onderkomen, transitie, problematische huur maar ook huiseigenaars
Verblijf	Geen registratie, bijlage 19, EU-kaart, EU+-kaart, Belgische nationaliteit
Opleiding	Kortgeschoold, laaggeletterd
Taal	Turkssprekend, al dan niet vermengd met Romani en Bulgars
Gezondheid	Problemen n.a.v. werk, behandeling zoeken, ongezonde levensstijl, invaliditeit
Ervaringen	Discriminatie in Bulgarije, wantrouwen t.o.v. overheid, stigma, armoede
Pull-factoren	Betere toekomst (kinderen), werkopportunities, medische behandeling, familie

AANKOMEN IN GENT

Veel Bulgaren komen 'voorbereid' naar Gent. Via eigen netwerk zijn werk en woonst op voorhand min of meer geregeld. Maar arbeidsuitbuiting, schijnzelfstandigheid, slecht op de hoogte van rechten, huisjesmelkerij ...

- Aankomstwijken zijn wijken met eigen dynamiek en kansen voor sociale mobiliteit.
- Op de radar krijgen via veldwerk, outreach en sleutelfiguren.
- Toegankelijke, correcte informatie via eigen kanalen om nieuwkomers te informeren over hun rechten.
- Zoek een evenwicht tussen het reguleren van uitwassen en het faciliteren van informele kansen en sociale innovatie.

ZOEKEN NAAR SOCIALE MOBILITEIT

Op meerdere sporen tegelijk inzetten om nieuwkomers te ondersteunen richting sociale mobiliteit:

Outreaching naar de meest kwetsbaren:

- Laagdrempelig en aanklampend werken in functie van bereik en detectie.
- Via vertrouwde plekken en vindplaatsen zoals Bulgaarse winkels, scholen en pleinen.
- Naast bereik en detectie; ook samenwerking met en doorverwijzing naar de eerste en tweede lijn.

Doelgroepsensitief algemeen lokaal beleid

- Informeer en sensibiliseer Bulgaarse Gentenaars over hun rechten, mogelijkheden en toegang tot (juridische) ondersteuning. Hanteer hiervoor bestaande netwerken, intercultureel bemiddelaars, sleutelfiguren... Bijvoorbeeld aansporen om te weten waar en voor wie ze werken door informatie bij te houden (WhatsApp-berichten, foto's of de naam van het bedrijf op verpakkingen ...).
- Doelgroepsensitief werken door o.a.:
 - Zorgzame begeleiding te bieden aan de meest kwetsbaren.
 - Vertrouwen opbouwen met ouders als je met kinderen en jongeren werkt: uitleg geven over werking, informeren, verwachtingen duidelijk maken, veiligheid en transparantie bieden, balans tussen nabijheid en begrenzing.
 - Vriendelijke en open houding om (het gevoel van) eerder ervaren uitsluiting en discriminatie niet te bevestigen.
 - Duidelijk communiceren: boodschappen duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen om misverstanden door taal- en communicatieproblemen uit de weg te gaan.
 - Vriendelijke confronteren: heldere verwachtingen creëren van wat een professional kan bieden en waar eigen initiatief noodzakelijk is.
 - Gemengde begeleidingen met inzet van ervaringsdeskundigheid: ervaringskennis om de brug te maken, gecombineerd met de afstand van werkers zonder ervaringskennis.
 - Groepsmomenten om informatie te delen rond concrete bezorgdheden zoals huisvesting, opvoeding, gezondheid, werk, onderwijs ...

WIJKGERICHT AAN DE SLAG MET VERBINDING

Verbinding en gemeenschap kent vele invullingen en verschijningsvormen. Die zijn allen relevant, zolang maar duidelijk is wat de finaliteit is en dat idee gedeeld wordt door iedereen die betrokken is. Enkele mogelijkheden:

- Initiatieven die verbinden vanuit eigen Bulgaarse culturele traditie. Ingebed in een ruimere strategie vormen ze een grote meerwaarde in het verbinden aan de stad, informeren en het bouwen aan vertrouwen.
- Blijf bewoners en gebruikers betrekken bij de inrichting van publieke ruimte. Op die manier krijgt ruimte niet enkel een doorgangsfunctie maar ook een gebruiksfunctie die herkenning en ontmoeting mogelijk maakt.
- Voorzie ook in ruimtes die 'safe spaces' mogelijk maken.
- Zet in op beeldvorming en informatie zodat mensen '(aan)gepaste' verwachtingen ten opzichte van een plein of een wijk hebben.